

SPROG & SAMFUND

Nyt fra
Modersmål-Selskabet
35. årgang nr. 2-3
November 2017

**Indhold: Bestyrelsens beretning 3 · Generalforsamlingsreferat 5 · Salmesprogshistorie 6
Portræt af et medlem 8 · Arrangementer 9 · Pristalen 10 · Takketalen 12
Dansk på tysk 18 · Dansk Sprognævn 19 · Dialekter 22 · Fra skrift til lyd 24
Nye bøger 26 · Redaktørskifte 30 · Bogmessen 31 · Invitation 32**

Højdepunkter og hoppende puls

Årets gang tænker vi måske kun over, når årstiderne ikke skifter, som de plejer. I Modersmål-Selskabet har året også sin gang. Medlemsbladet Sprog & Samfund plejer at slå rytmen. Hen over året kommer der en perlerække af begivenheder: Debatmøde i februar, debat og generalforsamling i maj, Modersmål-Prisen i september, bogmessen i november, præsentation af den nye årbog den 27. november eller så tæt ved som muligt.

I år må vi nok sige, at rytmen har hoppet lidt. Sprog & Samfund har været forsinket. Årbogs-mødet ligger først midt i december. Fra næste år tror vi, hjerterytmen er helt på plads igen. Men ellers har året budt på flere arrangementer end normalt, og det første medlemsblad var i farver og næsten dobbelt så stort som tidligere. Året begyndte med Bertel Haarder og sange om det danske sprog i februar. På debatmødet forud for generalforsamlingen holdt Marita Akhøj Nielsen et foredrag, som var veloplagt, oplysende og vældig godt formidlet. Selve generalforsamlingen var ikke uden dramatik, men beretningen blev godkendt, og mødet endte med positive forventninger. Også i maj var der debatmøde i Århus med temaet mediesprog med et stort og flot foredrag ved sprogredaktør i DR, Martin Kristiansen, men desværre ikke et stort fremmøde. I september arrangerede Modersmål-Selskabet foredrag i Gilleleje med forfatter og foredragsholder Jørn Henrik Olsen. Årbogen giver en smagsprøve fra det spændende foredrag.

Årets højdepunkt til nu var overrækkelsen af Modersmål-Prisen til kulturjournalist Lotte Thorsen, som efter formand Mette Bjørnvig Kaufmanns velformulerede og velfremførte tale takkede med en længere tale. Den kunne i sig selv begrunde, hvorfor hun skulle modtage Modersmål-prisen. Bogmessen var velbesøgt, og det er vigtigt for Selskabet at være til stede.

Efteråret bød på en trist besked, der næsten fik hjertet til at hoppe et slag over: Gerda Thastum Leffers meddelte, at hun udtrådte af bestyrelsen. Gerda, som var med til at stifte Modersmål-Selskabet 27. november 1979 og har siddet i bestyrelsen lige siden og bl.a. været formand i ti år, fortjener mange ord, og nogle af dem kan man læse i årbogen, som alle skulle have modtaget, når dette læses. Flere ord vil følge, når vi mødes i Vartov den 14. december. Vi vil præsentere årbogen, og en lang række af forfatterne kommer. Men vi vil også sige et ordentligt farvel til Gerda. Velkommen!

To Politiken-prismodtagere: Herbert Pundik (1993) og Lotte Thorsen (2017)

MODERSMÅL-SELSKABETS BESTYRELSE

FORMAND

Mette Bjørnvig Kaufmann
mbk@modersmaalselskabet.dk

NÆSTFORMAND OG KASSERER

Adam Hyllested
adamh@modersmaalselskabet.dk

Bo Tao Michaëlis
btm@modersmaalselskabet.dk

Claus Tilling
ct@modersmaalselskabet.dk

Georg Stubkjær Adamsen
gsa@modersmaalselskabet.dk

Ingrid Carlsen
ic@modersmaalselskabet.dk

Michael Bach Ipsen
mbi@modersmaalselskabet.dk

Peter Michael Hornung
pmh@modersmaalselskabet.dk

Ulla Susanne Weinreich
usw@modersmaalselskabet.dk

SUPPLEANTER TIL BESTYRELSEN
(Er indtrådt i bestyrelsen)

Adresseændringer bedes meddelt til sekretariatet.

MODERSMÅL-SELSKABETS SEKRETARIAT

Anne Lisbeth Nielsen
Tlf.: 21 860 864
sek@modersmaalselskabet.dk

Medlemskontingent 250 kr. / Abonnement 250 kr.
(portogebyr – udlandet: 150 kr.)

Giro (netbank: reg.nr. 9570) kt.nr. 667 6901

CVR-nr. 76824215
Bank: reg.nr. 7853, kontonr. 1035729

Hjemmeside: www.modersmaalselskabet.dk
Facebook: www.facebook.com/ModersmaalSelskabet

SPROG & SAMFUND

Sprog & Samfund er Modersmål-Selskabets medlemsblad og udsendes i 4 numre årligt.

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR

Georg Stubkjær Adamsen
red@modersmaalselskabet.dk

REDAKTION

Adam Hyllested
adamh@modersmaalselskabet.dk

Mette Bjørnvig Kaufmann
mbk@modersmaalselskabet.dk

LAYOUT

Martin Sand Pæevatalu

KORREKTUR

Adam Hyllested; Michael Bach Ipsen;
Ulla Susanne Weinreich

TRYK

Dafolo A/S, Frederikshavn

ILLUSTRATIONER OG FOTOS

Michael Bach Ipsen 1; Kaj Nielsen-Gøgsig: 3,7;
Det kgl. Biblioteks hjemmeside: 6,7; Adam Garff: 8;
Adam Brones: 25; Ingrid Carlsen: 31

BLADUDVALGET

Mette Bjørnvig Kaufmann; Adam Hyllested;
Michael Bach Ipsen; Redaktøren

Artikler, der offentliggøres i Sprog & Samfund, tegner ikke nødvendigvis selskabets holdning. Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Modersmål-Selskabet har til formål at virke for bevarelse og udvikling af modersmålet som en grundlæggende forudsætning for dansk kultur og folkestyre. Dette tilstræbes ved:

1. At vække forståelse for betydningen af en klar, udtryksfuld og varieret anvendelse af sproget i tale og skrift – med respekt for dialekterne.
2. At formidle kendskab til forskning og uddannelse vedrørende det danske sprog.

Aktivitet og forandring 2016–2017

Beretning ved Mette Bjørnvig Kaufmann på Modersmål-Selskabets generalforsamling den 10. maj i Kgs. Lyngby

AF METTE BJØRNVIG KAUFMANN OG JØRGEN CHRISTIAN WIND NIELSEN

Forandringens vinde

Det har været en aktiv og initiativrig bestyrelse i det forgangne år, og forandringens vinde har blæst over Modersmål-Selskabet i den forløbne periode. Vi sagde farvel til Michael Blædel, redaktør af Sprog & Samfund og Selskabets årbog gennem det meste af en menneskealder. Michael Blædel havde et tæt samarbejde med den anerkendte layouter og kunstner Kitte Fennestad, som døde i efteråret 2016. Årbogen *BOrdets glæder* blev hendes sidste.

Vi siger farvel til Selskabets sekretær Pia Wind, der dog fortsat arbejder for Modersmål-Selskabet, indtil vores nye sekretær, Anne Lisbeth Nielsen, er kørt i stilling. I november måned forlod Jørgen Christian Wind Nielsen efter eget ønske formandsposten, men fortsatte som fungerende formand frem til årsskiftet 2017. Jørgen fortsætter som bestyrelsesmedlem og medlem af mediegruppen. Vores mangeårige bestyrelsesmedlem og kasserer, Kirsten Fenger, takker af for denne gang og modtager ikke genvalg på indeværende generalforsamling. Dette er også tilfældet med vores bestyrelsesmedlem gennem 5 år, Irina Bjørnø, som – ligesom vores suppleant Lars Ove Sørensen – ikke modtager genvalg. Endelig ønsker Forbundet Kommunikation og Sprog at være frit stillet lokalemæssigt, hvilket betyder, at vi må sige farvel til vores bekvemme mødelokaler, som Forbundet vederlagsfrit har stillet til rådighed gennem en årrække.

Hermed en stor tak til alle, der har bidraget til Modersmål-Selskabets aktiviteter i den forløbne periode, herunder medlemmer, fonde og sponsorer.

De store forandringer har naturligt nok, med en slidt floskel, skabt en vis turbulens. Alligevel har Selskabets bestyrelse gennemført Modersmål-Selskabets traditionelle aktiviteter og endda mere til. Med Jørgens afgang som formand blev næstformand Mette Bjørnvig Kaufmann valgt til ny formand, og bestyrelsesmedlem samt medlem af årbogsudvalget Adam Hyllested blev valgt til ny næstformand.

Dansk Sprognævn

Modersmål-Selskabet er repræsenteret i Dansk Sprognævns repræsentantskab. Også her er der sket en personændring, idet den maksimale repræsentationsperiode for Jørgen Christian Wind Nielsen, to gange fire år, udløb. Med virkning fra januar 2017 repræsenterer Adam Hyllested Selskabet i Dansk Sprognævns repræsentantskab. Også i relation til Dansk Sprognævn har der været nogen turbulens i kommunikationen, hvilket illustrerer nødvendigheden af, at Modersmål-Selskabet taler med én stemme udadtil. Bestyrelsen vil i den kommende periode arbejde med dels, hvordan Selskabet kan træffe beslutninger og have meninger af sproglig og sprogpolitisk karakter i den offentlige debat, dels med en koordinering af vores kommunikation i egne og andres medier.

Aktiviteter i beretningsåret

Sprogets magt – Kulturen i sproget,

sproget i kulturen – Modersmål-Prisen 2016

I et samarbejde med mediebrugerorganisationen KLF, Kirke & Medier inviterede Modersmål-Selskabet den 16. september 2016 til en konference på Christiansborg om sproget i medierne. Konferencen *Sprogets magt – Kulturen i sproget, sproget i kulturen* tog et vigtigt emne op til debat med indlæg fra flere medieordførere og en minister. I forbindelse med konferencen blev udgivet et temahæfte. Mere end 125 personer deltog i konferencen, der også havde besøg

af tre tidligere modtagere af Modersmål-Prisen: Naser Khader, Per Vers og Julie Fabricius.

I forlængelse af konferencen blev Modersmål-Prisen 2016 givet til Danmarks uhyre populære digter Søren Ulrik Thomsen, der kvitterede med en fin takketale.

BogForum og debatarrangement i Bella Center

Modersmål-Selskabet deltog igen i 2016 i BogForum i Bella Center. Vi mener, at det er en anderledes og sjov måde at præsentere Selskabet på. Vi tror også, at vi når ud til et publikum, som vi gerne vil mere i kontakt med – f.eks. undervisere og bibliotekarer.

I 2016 afholdt vi også et stort debatarrangement, der trak fulde huse: Temaet var „Taler vi mindre pænt i dag eller udtrykker vi os bare anderledes“. Arrangementet var en stor succes, og vi overvejer et tilsvarende arrangement i 2017.

Medlemsblad, årbog og årbogspræsentation

Med en afgået blad- og årbogsredaktør og et nyt trykkeri hang Sprog & Samfund nr. 4/2016 og årbog 2016 i en tynd tråd. Det blev dog aftalt med den afgående redaktør Michael Blædel, at han afsluttede med produktionen af *Sprog & Samfund* 2016 nr. 4. Værre var det med årbogen, der handlede om bordets glæder og havde titlen, ja, *BOrdets glæder*. At årbogen udkom til tiden og i fin stand kan alene tilskrives Lise Bostrups engagement og forlagserfaring. Tak for det.

Årbogen fik en meget positiv presseomtale. Den blev præsenteret på et arrangement i den gamle hovedkasse på Københavns Rådhus. Den mest prominente taler og årbogsforfatter var MF Mogens Lykketoft, men også tidligere formand for Modersmål-Selskabet Elisabeth Sinding deltog. Sangeren og komponisten Peter Abrahamsen satte musik til sange og digte af blandt andre Emil Aarestrup og Jeppe Aakjær.

Sprog & Samfund

Sprog & Samfund fik et nyt redaktionsudvalg: Redaktøren (Lise Bostrup trak sig umiddelbart efter. Red.), Adam Hyllested og Mette Bjørnvig Kaufmann. Sprog & Samfund udkom den 1. marts og fremtræder i et nyt layout, blandt andet med fotografier og illustrationer i farver. Bladet indeholder forskellige artikler, interviews og anmeldelser og blandt emnerne kan

nævnes Dansk Vestindien, 100-året for overdragelsen til USA samt sprog i medierne.

Modersmålsdagen 2017

Modersmål-Selskabet har tradition for at markere den UNESCO-indstiftede modersmålsdag omkring den 20.–21. februar. Den internationale modersmålsdag blev holdt på Regensen i København. Temaet var sange om det danske sprog. Forhenværende kulturminister Bertel Haarder talte om det danske sprog, og pianisten og forfatteren Mogens Wenzel Andreasen spillede til. Der var en rigtig god stemning.

Debatarrangement om mediesprog

Endnu et arrangement er på vej, denne gang i Århus. Emnet er: Sproget i de danske medier. Arrangementet er blevet til på direkte foranledning af en medlemshenvendelse. Debattører er lektor Henrik Jørgensen, seniorredaktør Henrik Lorentzen og DR's Martin Kristiansen. Arrangementet finder sted den 15. maj på Dokk1 i Århus.

Hjemmeside, nyhedsbrev og sociale medier

Selskabet har en meget aktiv facebookside, vi har en hjemmeside, og vi er begyndt at udsende et elektronisk nyhedsbrev direkte til medlemmer. Bestyrelsen vil i 2017 arbejde med koordineringen mellem de forskellige medier med det formål at styrke Modersmål-Selskabets kommunikation.

Medlemsstatus

Selskabet fastholder sin medlemsbasis, men der er meget stor gennemstrømning af medlemmer. Vi skal blive bedre til at fastholde eksisterende medlemmer, og Modersmål-Selskabet skal arbejde på at få flere medlemmer og dermed også en stærkere økonomi.

Samarbejdet i bestyrelsen

I bestyrelsen har vi altid haft en tillidsfuld stemning iblandt os, et godt samarbejde med fokus på sproget – og det har vi værdsat. Vi har alle på forskellig vis bidraget i bestyrelsesarbejdet, og der er enighed om, at diskussioner og mangfoldighed er med til at gøre Modersmål-Selskabet til den aktive og levende forening, det er. I forlængelse af dette er det tvingende nødvendigt, at vores kommunikation indadtil og

udadtil er båret af respekt og tillid. Den gode tone, det opbyggende sprog, de konstruktive vendinger skal være fundamentet og udgangspunktet for samarbejdet i bestyrelsen. Desværre har de sidste måneder været præget af usikkerhed. Det bliver vi nødt til som bestyrelse at tage alvorligt, og vi vender tilbage til dette senere på generalforsamlingen under pkt. 6. (Pkt. 6 drejede sig om valg til bestyrelsen, men der

tænkes også på pkt. 5, som drejede sig om et forslag fremsat af suppleant Lise Bostrup, der ønskede en afklaring af eller reelt et andet og langt mere kritisk forhold til Dansk Sprognævn. *Red.*)

Endnu en gang tak til alle, der på den ene eller den anden måde bidrager til et aktivt Selskab til gavn for det danske sprog. Endnu en gang tak til fonde, vores sponsorer og vores medlemmer. Tak for ordet.

Bestyrelsesmedlem Jørgen Christian Wind Nielsen, der i efteråret 2016 trak sig som formand for Modersmål-Selskabet, har valgt at forlade Modersmål-Selskabets bestyrelse og dermed også de udvalg, han sad i. Jørgen blev som tidligere formand siddende i bestyrelsen og har bistået det nye formandskab i en kortere periode. Jørgen Christian Wind Nielsen blev valgt til bestyrelsen på generalforsamlingen i 2006 og var formand fra 2009 til efteråret 2016. Jørgen har særligt interesseret sig for det sprogpoltiske arbejde i Modersmål-Selskabet. Modersmål-Selskabet takker Jørgen for indsatsen gennem de mange år.

Generalforsamlingen 2017

Modersmål-Selskabets generalforsamling 2017 blev afholdt på Lyngby Stadsbibliotek den 10. maj og bød på mere spænding end normalt

Bestyrelsens beretning

Kirsten Olsen valgtes til dirigent. Formand Mette Bjørnvig Kaufmann aflagde beretning (se s. 3) og besvarede spørgsmål. Beretningen godkendtes.

Kassererens beretning og kontingentfastsættelse

Kasserer Kirsten Fenger fremlagde regnskabet. Der var normale udsving i fondsindtægter, men en del engangsbesparelser og besparelser på nyt trykkeri. Resultatet var et underskud på 12.000 kr. og en egenkapital på ca. 250.000 kr. Medlemstallet faldt med 20 medlemmer. Kassereren takkede revisor Bent Pedersbæk Hansen og sekretær Pia Wind for godt samarbejde. Regnskabet blev enstemmigt godkendt.

Kontingentet er fortsat 250 kr. plus et udlandsportogebyr på 150 kr.

Indkommet forslag

Suppleant Lise Bostrup ønskede en mere kritisk holdning til Dansk Sprognævn. På bestyrelsens vegne fastslog Adam Hyllested, at man gerne må diskutere Dansk Sprognævn, men at bestyrelsesmedlemmer og

ansatte naturligvis må følge konsensus i Selskabet, når man udtaler sig, særligt når man udtaler sig kritisk. Faglig og saglig kritik i en god tone er velkommen. Dansk Sprognævns virke er lovbestemt. Suppleant Lise Bostrup trak sit forslag tilbage.

Valgene

Adam Hyllested, Gerda Thastum Leffers og Ulla Susanne Weinreich blev genvalgt. Georg Adamsen (se s. 30) og kunstdirektør Peter Michael Hornung blev valgt til bestyrelsen.

Som suppleanter valgtes Michael Bach Ipsen og Bo Tao Michaëlis (begge er nu indtrådt i bestyrelsen).

Bent Pedersbæk Hansen og Verner Bylov Larsen genvalgtes som henholdsvis revisor og revisorsuppleant.

Eventuelt

Kirsten Fenger blev takket for sin mangeårige store indsats og konstruktive holdning, ligesom der blev rettet en tak til suppleant Lars Ove Sørensen, redaktør Lise Bostrup og sekretær Pia Wind.

Red.

Lidt om dansk salmesprog

AF MARITA AKHØJ NIELSEN

Danske salmer er meget andet end de fire store: Kingo, Brorson, Grundtvig og Ingemann. Salmen er en spillelevende genre, som stadig udfordrer digterne – man regner med, at der siden 1980'erne er skrevet mindst 16.000 salmer på dansk. Og de nye salmer bliver brugt, i første omgang tit af entusiastiske menigheder med inspirerende organister og præster. Derfra går vejen til hæfter og måske større samlinger, mens den definitive accept i form af optagelse i den autoriserede salmebog lige for tiden nok har lange udsigter. I hvert fald har den seneste officielle salmebog for folkekirken kun fungeret i 15 år, og det er ikke længe i en flere hundrede år gammel tradition.

Religiøse digte på dansk kender vi helt tilbage til middelalderen, fra omkring år 1300. Det er svært at vide, om de har været beregnet til sang, men i et håndskrift fra ca. 1470 er der noder til tre digte på dansk. Det er bønner til jomfru Maria, som sandsynligvis har været sunget ved andagter i et nonnekloster. Allerede i dem finder vi sproglige træk, som har præget salmerne lige siden. Det gælder bibelske islæt i form af ord, vendinger og billeder, som i beskrivelserne af jomfru Maria især er hentet fra Højsangen, hvor den elskedes hoved sammenlignes med guld (5,11) eller Karmels bjerg (7,6) og øjnene med duers (1,15). Karakteristiske er også en række afvigelser fra de normale konstruktioner af led og sætninger, der skulle få rimene på plads, f.eks. *guld*

det røde i stedet for *det røde guld* og *Vi kan hendes nåde ej miste* i stedet for *Vi kan ej miste hendes nåde*.

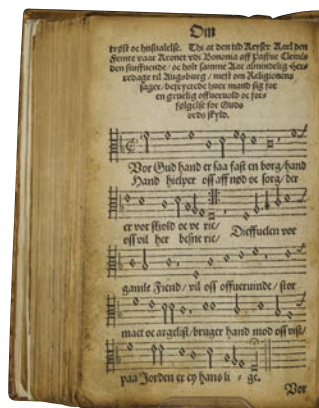
Der var altså en salmedigtning på dansk før reformationen, og nogle af de bedste salmer blev reddet for den lutherske kirke ved at blive *kristelige forventt*, som man sagde, dvs. ved at Maria blev erstattet af Jesus, så salmen „Jeg vil mig en jomfru love“ blev til „Jeg vil mig Herren love“ og „Maria bold [dvs. 'mild']“ ændredes til „O Jesu bold“.

Reformationen betød en vældig opblomstring for danske salmer. Luther var overbevist om, at det enkelte menneske selv kunne og skulle forholde sig direkte til Gud, ikke indirekte gennem præster eller helgener, men via Bibelen. Derfor skulle Bibelen oversættes til folks modersmål, og ved gudstjenesterne skulle kirkegængerne synge

Den ældste bevarede danske salmebog er fra 1529. I en lidt yngre salmebog finder vi den første kendte danske oversættelse af Luthers berømte „Ein feste Burg ist unser Gott“, lutheranernes slag-sang. Første vers lyder:

Vor Gud han er så stærk en borg,
Han er vor skjold og væрге,
Han hjælper af al nød og sorg,
der os vil her besvære,
Djæveln vor gamle fjende
han vil os overvinde,
stor magt og argelist
bruger han mod os vist
på jorden er ej hans lige.

(Malmøsalmebogen 1533, moderne stavning)

Den første officielle salmebog i Danmark-Norge var Hans Thomissøns *Den danske Psalmebog* fra 1569. Thomisson har indsamlet både tekster og melodier, og alle salmer er forsynet med melodiangivelse, enten som noder eller som henvisninger til salmer med noder. Her „Vor Gud han er så fast en borg“.

deres glæde over den nyvundne frelse ud på deres eget sprog.

Menighedssangen blev en central del af gudstjenesten. Allehelgensdag, den 1. november 1527, blev der, så vidt vi ved, for første gang nogensinde sunget salmer på dansk af hele menigheden. Initiativtageren var Hans Tausen, som havde oversat nogle af Luthers salmer til dansk, bl.a. „Af Englekør hid kommer jeg“ (nu kendt som „Fra himlen højt kom budskab her“). Andre havde han selv digtet. Tausen havde fået anvist Gråbrødrekirken i Viborg til sine lutherske gudstjenester, samtidig med at munkene stadig brugte kirken, som var en del af deres kloster. Da Tausen ville have sat en stopper for de katolske messer, fik han sin menighed til at synge de danske salmer så højt, at de overdøvede munkenes latinske sang. Kort efter blev de forjaget fra klostret.

Så voldsomme følger af salmesang på modersmålet har de færreste af os nok oplevet. Men

gennem snart 500 år er den lutherske lære blevet sunget ind i den danske befolkning. Salmesproget har selvfølgelig ændret sig parallelt med dagligsproget gennem tiden. De nyskrevne salmer har optaget træk, som var moderne i deres tid, og de gamle salmers sprog er løbende blevet moderniseret. Samtidig har der været stor respekt for traditionen, og mange af vor tids salmedigtere føler sig klart forpligtet på traditionen og dens sproglige udtryk.

Dr. phil. Marita Akhøj Nielsen, der forud for generalforsamlingen i maj holdt foredrag om, hvorfor vi taler dansk, er ledende redaktør hos Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og bl.a. uddannet teolog og filolog.

Johannes Johansen (1925-2012) er en af de fremragende moderne salmedigtere, som viderefører den danske salmetradition og fastholder det bibelske præg i det nutidige sprog. Her første vers af „Vi sidder i mørket“ fra 1996:

Vi sidder i mørket, i dødsenglens skygge,
for natten om advent er tærende lang.
Vi længes, vi længes mod morgenens lykke,
mod solopgangs-timen med fuglenes sang,
thi Herren har svoret
at komme i Ordet
med styrke, med almagt i Ånden til stede,
som nærer vort håb, og som bærer vor glæde.

En af de mest magtfulde fremstillinger af salmesangens universelle betydning er kobberstikket forrest i Thomas Kingos forslag til vinterparten af en officiel salmebog fra 1689. På billedet lovsynger hele skaberværket Gud, og i midten, badet i lyset fra Gud, bæres salmebogen frem af engle. Ironisk nok blev Kingos forslag forkastet, og der er kun bevaret ganske få eksemplarer af prøvetrykket med det smukke kobberstik.

Interview med en sproginteresseret flyvelederassistent

Michael Bach Ipsen er 31 år og arbejder som flyvelederassistent i kontrolcentralen tæt på lufthavnen i Kastrup. Han blev i maj 2017 valgt som suppleant og indtrådte i bestyrelsen ved Gerda Thastum Leffers' udtræden september 2017.

VED LISE BOSTRUP

Hvordan har du fået interesse for Modersmål-Selskabet?
Sprog er min hobby, og selv om jeg har fuldtidsarbejde, har jeg netop taget en bachelorgrad i lingvistik ved Københavns Universitet. Det fascinerer mig at finde slægtskaber og mønstre i forskellige sprog.

For 3-4 år siden blev jeg opmærksom på de udgivelser og debatmøder, som Modersmål-Selskabet stod for, og så meldte jeg mig ind.

Kan du give nogle eksempler på det?

Jeg synes rigtig godt om årbøgerne *Sprog på banen* fra 2011 med kritiske bidrag om brugen af sportsmetaforer i bl.a. politisk sprog og *Dialekter – sidste udkald* fra 2002, og jeg synes f.eks., at Michael Ejstrups foredrag om dialekter på generalforsamlingen i 2016 var utrolig spændende.

Hvor står du selv rent sprogpolitisk?

Jeg kan godt lide smukt dansk sprog, men jeg er også klar over, at det, man intuitivt oplever som smukt eller korrekt, i høj grad er præget af det, man selv har lært som barn og ung. Udviklingen stopper ikke, og det er en misforståelse at tro, at man kan revse udviklingen væk. Selv i tegnsprog, som anvendes i kommunikationen med og mellem døve, findes der sproglig udvikling. Nu er det f.eks. blevet almindeligt, at taleren laver anførselstegn med fingrene for at udtrykke sin holdning til det, der bliver sagt. En slags tegnsproglig variant af en smiley.

Ja, men selv om sproget udvikler sig væk fra sproget i ens ungdom, så behøver man vel ikke at finde alle elementer i udviklingen lige gode?

Nej, men sproget tilhører alle, der bruger det, så man må affinde sig med, at andre vil bruge det anderledes end en selv.

Det er også træls, når mange engelske ord fortrænger velegnede danske ord for det samme, og selv om

Michael Bach Ipsen

Foto: Adam Garff.

jeg selv prøver at begrænse brugen af dem i mit eget sprog, bruger jeg dem mere, end jeg bryder mig om.

Hvad synes du om udviklingen i retskrivningen?

Det er godt, at Dansk Sprognævn rydder op i usystematiske staveformer. For eksempel var det helt på sin plads at ændre staveformen *linie* til *linje*. Brugen af vokalen *i* indikerer nemlig, at der er stød i ordet som f.eks. i *kranie*, mens *linje* med *j* indikerer, at der ikke er stød.

På den anden side er Dansk Sprognævns system med at opdatere ved først at godkende en ny form ved siden af den gængse form for siden at vælge den nye form som eneherkende forvirrende.

Hvad er idealet for godt dansk efter din mening?

Godt dansk er først og fremmest klart og forståeligt, og dernæst lægger jeg vægt på velvalgte ord, nuanceret sprog og et sprog, der er tilpasset dem, man henvender sig til. Der sjuskes ofte med sprogbrugen i film. Hvis man f.eks. skriver et manuskript om noget, der finder sted i 1960'erne, bruger man typisk meget tid på at finde alle detaljer såsom bilmærker og tøjstil, men det sprog, der bruges, er som regel moderne københavnsk talesprog.

Hvad synes du, Modersmål-Selskabet skal prioritere?

Fortsætte med at arrangere gode foredrag og debatter og arbejde for at få dansk sprog bragt mere i fokus i offentligheden.

Mediesprog i Dokk1 i Århus

Den 15. maj 2017 blev sproget i de danske medier – eller i al fald i DR – debatteret ved et møde i Århus. Mødet fandt sted på det nye hovedbibliotek, Dokk1. Sprogredaktør i DR Martin Kristiansen holdt et oplysende foredrag med mange fine slides, mens et panel med lektor Henrik Jørgensen, Aarhus Universitet, og redaktør Henrik Lorentzen, Det Danske Sprog og Litteraturselskab, kommenterede og perspektiverede undervejs. Folketingsmedlem Henrik Dahl måtte desværre melde afbud. Lise Bostrup, der havde tilrettelagt mødet, var moderator, hvilket var en overkommelig opgave, idet der desværre kun var godt 15 tilhørere og heraf kun få medlemmer af Modersmål-Selskabet.

En veloplagt forfatter og foredragsholder, cand.theol. og ph.d. Jørn Henrik Olsen holdt foredrag med titlen „Det nye terapeutiske sprog“ ved et møde i Mezzaninen, Kulturhavn Gilleleje den 6. september 2017. Modersmål-Selskabet var arrangør; Statens Kunstfond støttede med foredragshonoraret. Jørn Henrik Olsens foredrag, der blandt andet drøftede begrebet kedsomhed, var engagerende og meget interessant, lød det fra mange efter foredraget. Der var cirka 45 tilhørere, langt de fleste lokale, og det giver mod på at arrangere flere møder rundt omkring i landet.

I årbog 2017, **Sproget i lyst og nød**, præsenterer Olsen sit tema i „Sprogets terapeutiske indfarvning“. Modersmål-Selskabets formand Mette Bjørnvig Kaufmann fortalte om Modersmål-Selskabet, og organist og pianist Åse Leinum spillede til fællessang. Repræsentanter for Modersmål-Selskabet var efterfølgende vært for Jørn Henrik Olsen og hustruen Lutte.

Hyldest til kulturjournalist Lotte Thorsen, „Danmarks korrespondent i Sprogland“

Modersmål-Selskabet valgte i år kulturjournalist Lotte Thorsen, Politiken, som modtager af Modersmål-Prisen 2017. Lotte Thorsen er den første prismodtager, der får prisen for at formidle *andres* sprogforskning uden selv at være sprogforsker. Lotte Thorsen har etableret sprogstoffet som et prestigefyldt stofområde på Politiken, formidler sprogforskningen i dens bredde og kompleksitet både kompetent og vedkommen. Hun ikke bare skriver artikler om sprogdebatten, men skaber den ofte med sine artikler.

Modersmål-Prisen blev overrakt til Lotte Thorsen i JP/Politikens Hus på Rådhuspladsen den 19. september i overværelse af medlemmer af Modersmål-Selskabet og en del kolleger. Forsamlingen sang „Septembers himmel er så blå“, hvorefter Mette Bjørnvig Kaufmann begrundede valget af Lotte Thorsen (se s. 10), ønskede tillykke (se billedet s. 11) og overrakte

hende prisen på 10.000 kr. sammen med en symbolsk check og et diplom skabt netop til årets prismodtager (s. 17). Lotte Thorsen kvitterede med en hjertelig tak og en tale, som vi har fornøjelsen af at gengive i sin fulde udstrækning (s. 11).

I pausen, hvor der blev serveret vin og snacks, var der lejlighed til at lykønske Lotte Thorsen; det benyttede mange sig af. Efter pausen sang forsamlingen „Det lysner over agres felt“. Thorsens chef, kulturredaktør Mette Davidsen-Nielsen, benyttede lejligheden til at takke Lotte for hendes faglige og kollegiale indsats på Politiken.

Traditionen tro var Modersmål-Selskabets bestyrelse vært for Lotte Thorsen ved den efterfølgende middag på *The Italian*, hvor hun i foyeren mødte Herbert Pundik, tidligere chefredaktør på Politiken og modtager af Modersmål-Prisen i 1993.

En inspirerende formidler af sproget

– Lotte Thorsen, modtager af Modersmål-Prisen 2017

Tale ved prisoverrækkelsen 2017 i Politikens Hus

AF METTE BJØRNVIG KAUFMANN

Kære Lotte, kære Lotte Thorsen!

I dag, den 19. september 2017, modtager du årets Modersmåls-Pris.

I pressemeddelelsen skrev vi blandt andet: „Lotte Thorsens arbejde har over en årrække været en stærkt medvirkende årsag til, at der overhovedet er en offentlig debat om sproget i Danmark“.

For cirka 28 år siden kom du som ung studine i praktik på Politiken. Du havde derefter halvandet år med forskellige journalistiske jobs for så at vende tilbage til Politiken, hvor du i næsten 25 år har arbejdet som journalist. Alsidigheden i dit virke illustreres i rækken af både portrætter, interviews og artikler indenfor sprogområdet. Det er kendetegnende, at du får os til at mærke og sanse ordene og dét, der er bag dem.

Med dine artikler gør du en indsats for at formidle faglig forskning og indbyrdes stridende argumenter loyalt til den brede offentlighed.

Gennem årene har du vågent holdt øje med den sproglige debat og bragt dybdegående artikler, som ofte ender på avisens forside eller fylder hele sektionssider. Du har oparbejdet et fagområde, som Politiken har taget til sig som et prestigeområde.

Sprog i retten, provinsen og Norden

Et kig på nogle af sommerens Lotte Thorsen-artikler med sprogligt fokus illustrerer mangfoldigheden.

„Små ord der kan få stor betydning i retten“ er titlen på en artikel, hvor du fremhæver, at til sprogets verbale inventar hører en række sikkerheds- og usikkerhedsmarkører – det er ord som: *jo, vel, helt afgjort* osv. Usikkerhedsmarkører, der er med til at præge udfaldet af en retssag. På samme måde viser ny dansk sprogforskning også, hvordan vidner og tiltalte risikerer at miste troværdighed, hvis de er alt for skrāsikre i deres sprogbrug. Retssager

under den sproglige lup er et spændende og næsten kontroversielt emnefelt i det sproglige univers, som du videregiver til de mange læsere.

Og hvem skulle tro, at en artikel med overskriften „Forskere efterlyser provinssprog“ kan gå ind under huden på læseren. Det kan den, når du i historien om sprogforskning og databaser inddrager brevet fra den 12-årige pige, der savner sin far. Det kan lyde banalt, men fremstår i konteksten ægte og uden dikkedarer. Samtidig med at historien om datterens savn sætter sig på nethinden, anskueliggør du behændigt det sproglige budskab.

Sprogbevidsthed har også at gøre med nabo-sprogsforståelsen i Norden. Det aspekt fremhæves i din artikel om en sprogundersøgelse udført i forbindelse med den populære, norske ungdomsserie „Skam“.

Du har fingeren på pulsen, når du skriver om aktuelle TV-serier og sprog, og du mærker, hvad der rører sig.

Kvindelig humor og frustration – Nynne

Du ser det komiske i en situation, og da du i 90'erne og op i 00'erne var med til at skrive dagbogsklummerne om Nynne, fangede du den kvindelige humor og frustration i forening – komik og alvor; læserne og måske specielt kvinderne følte sig genkendt.

Lotte og sproget

Kvik i mælet, frisk i replikken, sprogligt begavet, skarp ved tastaturet, sans for formidling, humoristisk, nænsom og alvorlig, dét er nogle af de superlativer, du beskrives med. Du er en iagttager af mennesker, og du lever i sproget. F.eks. bemærker du, når nogle i stedet for chili siger „shili“, at man kan være karry med y, og at der er nogle mennesker, der ikke træder i karakter med alderen, de træder i karikatur.

Det siges om dig, at „Sproget ikke er noget Lotte har som en tillært faglighed; sproget er en del af hendes person“. Du favner bredt og omsætter ofte svært tilgængelig viden til noget, som både er forståeligt og personligt med en direkte appel til læseren. Du giver sprogstoffet liv.

Stor skrivekunst

Om skrivningens ædle kunst skrev Hemingway i 1952 i et af sine breve, at det gælder i sandhed for al god skrivekunst, at man ikke kan se, hvordan det er lykkedes, lige meget hvor mange gange man læser det. Det er, fordi der er noget mystisk

forbundet med al stor skrivekunst, og dette mystiske lader sig ikke uden videre dissekere. Det bliver ved med at være der, og det bliver ved med at virke.

Tillykke

Du er på en og samme tid en inspirerende formidler om sproget – og af sproget. Hold fast i at lade ordene virke; du udfylder en vigtig plads i sproglandskabet. Derfor er det en stor glæde at overrække dig Modersmål-Prisen 2017.

Tillykke, Lotte Thorsen!

Kulturjournalist Lotte Thorsen, „Danmarks korrespondent i Sprogland“, fik tirsdag den 19. september 2017 overrakt Modersmål-Prisen af Modersmål-Selskabets formand, Mette Bjørnvig Kaufmann. Foruden prisen på 10.000 kr. modtog Thorsen et diplom lavet specielt til hende (se s. 17).

Hjernens hemmelige overskudslager

AF LOTTE THORSEN, KULTURJOURNALIST PÅ POLITIKEN

Tak. Altså tusind, tusind tak. Det er virkelig både en ære og en stor glæde.

Og så er det også overvældende. Når noget er overvældende, får jeg lyst til at lave sjov, fordi jeg ikke ved, hvad jeg ellers skal stille op. Så det vil jeg lige prøve at lade være med. I hvert fald til at begynde med.

For som Søren Ulrik Thomsen skriver: „Det værste er at spille sig selv for at undgå at tabe sit stakkels ansigt“.

Sproget er både noget af det, jeg skriver om, og det, jeg bruger til at gøre netop dét: at skrive om det. Så fagligt er det både mit stofområde og mit redskab. Men derudover er sproget for mig også en hel måde at være i verden på.

Det er tre forskellige ting, som jeg vil forsøge at skræve over i én tale. Sproget som stofområde. Sproget som arbejdsredskab. Og sproget som en måde at være i verden på.

Hverken hver for sig eller tilsammen vil det helt præcist kunne udtrykke eller dække, hvad sprog betyder for mig. For sprog er både det, man bruger til at nå de andre med. Og samtidig er det noget af det mest intime, man har. Et sært ordløst og næsten blufærdigt sted i én selv.

Hvis noget lykkes, er det tit, fordi man er på det rigtige sted med de rigtige mennesker på det rigtige tidspunkt. Jeg har i rigtig mange år været på den rigtige avis sammen med de rigtige mennesker og, den avis har også de rigtige læsere, hvis man gerne vil skrive om sprog.

I slutningen af 90'erne havde jeg en redaktionschef, der hed Christian Ilsøe, som mente, at avisen blev bedst, hvis vi skrev om det, der interesserede os. Det var jeg så enig med ham i, at jeg næsten fik lyst til at få et barn med ham.

Det synes en chef på en avis nemlig ikke altid. Heldigvis, kan man sige. For så kunne jeg have fået mange flere børn på Politiken, end det er tilfældet.

Det duer selvfølgelig heller ikke, at man kun har lyst til at skrive om ændringen i udtalen af stødvokaler, hvis hele verden er ved at styrte sammen i baggrunden. Og det var selvfølgelig heller ikke så-

dan, han mente det. Men han har ret i, at teksterne bliver bedre, når man skriver om noget, man er oprigtigt optaget af.

Sproget som stofområde

Jeg er oprigtigt optaget af sprog. Jeg elsker sprog.

Og på en eller anden måde lykkedes det at få lusket et område ind på kulturredaktionen, som egentlig slet ikke *er* et klassisk stofområde, i hvert fald ikke på samme måde som teater, litteratur og film.

Det er en luksus at arbejde på en avis sammen med mennesker, der er enige i, at det er vigtigt at undersøge *hvorfor*, når man pludselig opdager, at et af sprogets fineste tegn, semikolon, nærmest er faldet ud af skriftsproget. Og derefter at få lov at bruge halvanden broadsheet-side på at forklare, at det er selve pausen i det danske sprog, der er forsvundet. Eller i hvert fald er blevet afløst af den mindre poetiske tankestreg.

Så sent som i formiddag mødte jeg Politikens tegner Philip Ytournal ude i det, vi alt efter, hvem vi er, kalder tekøkkenet eller rygekøkkenet, på tredje sal. Han spurgte, om vi ikke skulle lave noget sammen om *kursiv*. Fordi han bare synes, kursiv er så lækkert. Og så sidder det ligesom og klør inde i hjernen bagefter. Det er så inspirerende, for jeg forstår godt, hvad han mener.

Kursiv er ligesom sådan en spøgelsesskrift, næsten som når Alfons Aabergs usynlige ven bliver tegnet med en stiplet linje. Nu skal vi bare finde ud af, hvordan man kan slippe af sted med at lave noget om kursiv, som er interessant for andre end mig og Philip. Det skal nok lykkes. Så hold øje på kultursiderne.

Sprog er noget særligt. Man får nærmest aldrig så mange læserreaktioner på artikler, som når man skriver om ord, der forsvinder ud af sproget. Ord, der skifter betydning. Komma-diskussioner eller den engelske påvirkning af dansk.

De fleste mennesker har interesser, som vi andre ikke deler. Nogle løber halvmaraton. Nogle rører sig overhovedet ikke, men er passioneret optaget

af Iggy Pop. Andre bliver stakåndede af spænding, når der sker noget på aktiemarkedet.

Men vi har alle sammen sprog. Og når folk læser artikler om sprog, er det, som om de læser om sig selv, eller føler sig genkendt. Og ofte er det også noget, de har en stærk holdning til. Politikens læsere er tydeligvis optaget af sprog. Og nogle gange har man på fornemmelsen, at glæden næsten er endnu større, hvis det lykkes for journalisten at lave en sproglig fejl i en artikel om sprog, som de så kan gøre opmærksom på.

Så har abonnementet ligesom været alle pengene værd.

Faktisk har jeg efterhånden skrevet om sprog så længe, at jeg nu er på min anden generation af sprogforskere. Og de forholder sig anderledes til sproget, end den forrige gjorde. Den store bekymring for den engelske påvirkning af dansk i de ældre generationer er, så vidt jeg kan fornemme, ikke sivet ned i næste generation med samme styrke.

Der var engang en forsker, der sagde til mig, at sproget ikke er det samme, når man fødes, som når man dør. Og at det er lettest at bære, når man er under 50 år. Det kan jeg godt tillade mig at sige, for jeg er selv lige fyldt 50.

Men det fantastiske er, som professor Jørn Lund engang gjorde mig opmærksom på, at hvis man stiller mennesker fra 30 forskellige generationer op ved siden af hinanden, så kan den første i rækken ikke forstå, hvad den sidste siger. Men alle kan forstå dem, der står ved siden af.

Og det er jo faktisk det, det hele går ud på.

Trods den – nu noget fortyndede – bekymring over den engelske indflydelse på dansk, er dansk under alle omstændigheder blandt verdens 20 stærkeste sprog. Og uanset hvor meget vi som land i øvrigt går og dyrker vores mindreværdskomplekser, som jo bare er den ene ende af en storhedsforstyrrelse, så er dansk faktisk blandt de 100 største sprog i verden, når man måler, hvor mange der har det som deres modersmål.

I en trængt mediebranche, hvor der skal spares overalt, er det privilegeret at have et stofområde, hvor ens tekster som regel kommer korrekturlæst og korrekt kommateret retur fra kilderne, når de haft dem til gennemlæsning for at tjekke, om man har citeret dem korrekt.

Og det er en rigdom, at næsten uanset hvad man kommer i tanke om at undersøge, så findes der en sprogforsker i Danmark, der på et eller andet tidspunkt har beskæftiget sig med netop dét.

Eksempelvis når man går og lytter sig frem til, at ingen længere siger „faktisk“ men „fais“ eller „fags“. Når man så ringer rundt lidt i blinde, viser det sig, at man ikke er alene med sin undren. Der sidder fais to forskere, som har lavet et studie af afkortningerne af ordet „faktisk“ i talesproget, som er på vej til at blive publiceret.

Man bliver også glad og får lyst til at tænde sit tastatur, når man opdager, at der sidder en forsker på Københavns Universitet, som bruger store dele af sit arbejdsliv på at opbygge feltet retslingvistik, uden at nogen egentlig har bedt hende om det eller støttet det økonomisk. Og som nu sidder og forsker i, hvordan en gerningsmands sproglige vaner kan være lige så afslørende som et fingeraftryk. Og som i øvrigt som den første danske retslingvist har været indkaldt som ekspertvidne i en retssag mod en formodet Syrienskriger.

Nogle gange bliver det også næsten helt eventyrligt. Som da en lektor i svensk rejste ud i de midt-svenske skove for at få ro til at skrive sin ph.d. om noget så nørdet som moderne islandsk orddannelse. Og som ude i skoven stødte på noget, der var endnu mere interessant. Nemlig et sprog, ingen kendte til, elvdalsk.

Beskyttet af en besværlig geografi, et bjerg og en masse midtvensk skov havde der gemt sig et ukendt nordisk sprog, som kun blev talt af 2.500 mennesker. Og som blev en skatkiste for nordiske sprogforskere, for elvdalsk har nemlig beholdt nogle sproglige træk, som for længst var forsvundet ud af oldnordisk, da de islandske sagaer blev skrevet ned i 1200-tallet.

Andre gange er det nærmest en lille smule bevægende.

For nylig talte jeg med en tidligere sendelektor fra det korp af danske lektorer, som Danmark har ude i hele verden for at lære folk på udenlandske universiteter dansk. Og det kan jo forekomme én relativt ubegribeligt, hvorfor man vil lære dansk, hvis man bor i Japan eller i Polen.

Ofte er det også noget andet i Danmark end lige præcis sproget, der får franskmænd, tyskere, japanere og amerikanere til at lære sig et lille og tilsyneladende uanvendeligt sprog som dansk. Det kan være lysten til at læse sin yndlingsforfatter på originalsproget. Eller en fascination af Lars von Triers tv-serie „Riget“.

Men som den tidligere sendelektor sagde til mig: „Et eller andet sted er det jo dybt rørende og fuldstændig ude af proportioner i forhold til, hvad tilværelsen kræver af et menneske, at det vælger at sætte sig for at lære et lille sprog som dansk alene ud fra en filosofisk interesse for Søren Kierkegaard.“

Og så bliver jeg sgu også helt rørt. Og tænker, at det må kunne bære en sektionsforside.

Så er der alle de ting, vi ikke rigtig kan løse ude i virkeligheden og derfor også får problemer med i sproget. En fremmedarbejder bliver til en gæstearbejder, så til en indvandrer og en nydansker, en tosproget eller en person med en anden etnisk baggrund. Og i næste generation til en efterkommer.

Sproget sladrer. For når noget er problematisk eller tabubelagt i samfundet, bliver det det også i sproget. En rullestol bliver til en kørestol. Fanger bliver til indsatte. En skraldemand til en renovationsarbejder. Fyring bliver til fritstilling og handikappede til funktionsnedsatte. Gamle bliver til ældre for derefter at tage navneforandring til seniorer. Og et lokum – som egentlig bare betyder et sted – bliver først til et wc og siden til et toilet.

Uden at det rigtig løser problemet.

For ord, der skal beskrive noget, som ude i virkeligheden er problematisk eller tabubelagt, degene-

rerer lynhurtigt og bliver belastede. Derfor må de hele tiden udskiftes og bliver det ofte med en eufemisme, altså en forskønnende omskrivning. Det hjælper bare ikke. For de medbetydninger, der var knyttet til den gamle betegnelse, flytter med over i de nye og mere politisk korrekte betegnelser.

Hvis man kigger efter, afspejler andre af samfundets store dagsordner sig også på mikroniveau i sproget.

I disse år kommer der flere og flere x'er i dansk skriftsprog, fordi vi låner så mange ord fra engelsk. Men i flere århundreder har bogstavet x levet en omstridt tilværelse i det danske alfabet, fordi nationalsindede sprogfolk har forsøgt at jage det fremmedartede bogstav ud af det danske alfabet og udskifte det med det mere hjemmевante ks.

I Danmark er opholdstilladelse ikke noget, man får fra den ene dag til den anden. Heller ikke i alfabetet. Det oplevede en anden udskældt nydansker, nemlig bolle-å, der blev kaldt en ortografisk vanskabning, da det langt om længe flyttede ind i det danske sprog. Det tog 200 år at få bolle-å optaget i det danske skriftsprog. Og yderligere syv år at finde ud af, hvor i alfabetet det skulle placeres.

Det er sin sag at finde fodfæste i et gammelt sprog, når man selv bare er et lille nyt bogstav med et fjollet navn. Og bolle-å er stadig ikke fuldt integreret i de danske navne og stednavne, senest er Århus med bolle-å blevet til Aarhus med dobbelt a.

Det er ikke længere forbeholdt en lille velformuleret skare af forfattere, journalister og debattører at skrive eller mene noget i det offentlige rum. De sociale medier har betydet en demokratisering af skriftsproget, så mange flere end nogensinde før nu benytter skriftsproget i det offentlige rum.

Og selv om det hviner i tandhalsene på nogle professionelle sprogbrugere, når folk deler alle de ord i to, der *ikke* skal deles i to, og aldrig rigtig får sat nutids-r i bunden af deres verber, så er det da tankevækkende, at der historisk set aldrig har væ-

ret så mange, der har brugt skriftsproget, som der er nu. Og at en række fordomme om andre menneskers skriftsprog formodentlig vil blive slidt af hen ad vejen, fordi man bliver vant til at se sgu stavet med k i stedet for g.

Og alt det bliver man selvfølgelig nødt til at skrive om i avisen.

Fejl er også en vigtig del af sproget. Nogle af dem aflejrer sig rundt omkring i ens sprog og kan følge en i et halvt liv. Jeg havde engang en kæreste, der troede, at Jesus var blevet *korskvæstet*. Hvilket han jo faktisk også var.

For to år siden samlede to forskere en hel stribe af den slags udtryk i en bog. Udtryk, som godt nok er misforståelser, men som man næsten ikke vil af med igen, fordi de er så billeddannende. Udtryk som at man bliver „hæklet helt af,“ eller at „verden er af lava“.

I morges så jeg på Facebook, at Gladsaxe Bibliotekerne havde lavet et opslag med overskriften „Ødelæg en bog med ét bogstav“. Og så selv havde gjort det med titlen „Mænd der bader kvinder“. Det var sjovt.

Men det var næsten endnu sjovere, at flere tusinde mennesker tilføjede deres egne forslag i kommentarfeltet. Sådan fik vi titler som „Onkel Toms Jytte“, „Habitten“, „Kvinden i piletræerne“, „Lille sarte Sambo“. Og så én, der godt nok krævede tre nye bogstaver: „Dorte med vesten“.

På en måde er det også en lille smule sjovt at få en sprogpris, som man faktisk ikke rigtig selv kan stave til. Modersmål-Selskabet er et af de ord, jeg altid har været nødt til at slå op.

For er der nu s efter modersmål eller ej? Er det i ét ord? I to ord? Eller med bindestreg? Og hvis det er med bindestreg, er det så stort S efter bindestreg?

Men efter det her er jeg til gengæld sikker på, at jeg aldrig kommer til at være i tvivl igen. At Modersmål-Selskabet og Modersmål-Prisen er uden

s efter modersmål med bindestreg og stort S eller P efter bindestregen, sidder som et kartoffeltryk i hjernen på mig nu.

Sproget som arbejdsredskab

Teoretisk set ved jeg ikke så meget om at skrive artikler. Sprog er for mig noget intuitivt, det er musik. Man sætter sig ved skærmen. Og venter. Og aner faktisk ikke, hvad der kommer. Nogle gange venter man ikke ret længe, fordi der er deadline om halvanden time, og man – ligesom i andre af livets forhold – må tage, hvad der kommer.

Men i de lykkeligste stunder er sproget et *flow*, man overgiver sig til. Det er der, hvor leret stadig er vådt, og hvor man har fornemmelsen af, at hjernen er et hemmeligt overskudslager af vendinger og udtryk, der bare venter på at blive fundet.

Det er ikke altid, de vil løsne sig, når man faktisk sidder ved skærmen. Den rigtige førstesætning eller det helt rigtige udtryk om et menneske, man har mødt og interviewet, ankommer lige så ofte, når man er på cykel på vej over Dronning Louises Bro. Eller når man ligger i sin seng om aftenen på kanten af søvnen og får noget, der føles som et helt originalt indfald. Som så selvfølgelig er fordampet, når man vågner igen.

Det er de lykkelige stunder. Rundt om dem er der alle de ørkesløse perioder, hvor man bare vil væk fra teksten. Ind på nettet og købe en sweater eller browse efter flybilletter. Hvor man overvejer, om det ville kunne lade sig gøre at gå direkte fra arbejde og over på mellemste invalidepension, når man nu faktisk ikke er i stand til at sætte to ord sammen.

Hvor man i sit stille sind lover, altså *lover*, at man aldrig vil bede om noget mere, hvis nogen bare vil sørge for, at der kommer en tekst ud af alle de reservedele, man har liggende på skrivebordet, som tilsyneladende overhovedet ikke hører sammen.

Men på magisk vis samler det sig altid til sidst. Indimellem har man fornemmelsen af, at det ikke engang er én selv, der får det til ske. (Det er det heller ikke altid.) Men pludselig er det alligevel blevet til en artikel.

Sproget som en måde at være i verden på

Fagligt er sproget det, man bruger til at formidle en indsigt eller en oplevelse til andre. Men sproget er ikke kun noget, man putter ned i tasken, når man tager på arbejde. Sprog er også det, man bruger til at opsummere alle sine følelser eller tanker med og aflevere dem til et andet menneske i fire sætninger.

Og – når det går godt – blive forstået.

Sproget er det, man bruger til at skælde ud med. Det er det, man bruger, når man skal forsones igen. Og det er det, man bruger til at lave sjov med eller punktere en akavet situation med. Og allermest er sproget det, der forbinder én med de andre. Og det er der, jeg allerbedst kan lide at være. Sammen med de andre.

Hvis man er heldig, har man mennesker i sin nærmeste flok, der både er virkelig sjove og suveræne sproglige begavelser. Som gider at tale det hele helt op og helt ned sammen med én igen. Det har jeg.

Folk, som gider at være med til at sidde og snitte med en fin kniv, til et udtryk er helt præcist. Som orker at gøre sig den umage, det er, at finde frem til, at „høje tynde mennesker, der sidder med ryggen bøjet, ser ud som om de er blevet udhulet med en isske“.

Som, når man taler om yndlings-ugedage, ved, at „fredag er ugens bedste dag, fordi den er udstyret med et halvtag, man kan stå under“. Mens halvdelen af overkroppen allerede er på vej ind i weekenden.

Eller som gider at blive ved med at lede, indtil et emne eller en situation er dækket af ord, som man kan tage frem igen, når de er gået. Eksempelvis at „livet er en ophobning af detaljer“. Det er altid godt

at vide, hvis man har talent for at køre lidt op og ned ad skalaen.

Der er sprog over det hele og *til* det hele. Der er grimme sætninger, som man slår sig på. Og smukke sætninger, som man samler på. Sætninger som skaber en lille eksplosion af lykke inde i hjernen. Der er kolde, nøgterne ord som „havtaske“. Der er dejlige, bredrovede ord som „træls“. Der er ord, som er så indlysende smukke, at de er gået hen og blevet klicheer, som man desværre ikke længere synes, man kan være bekendt at bruge, når man gør sig umage. „Tusmørke“ for eksempel.

Der findes udtryk som er så præcise, at man er nødt til at stjæle dem. At man eksempelvis, ligesom man kan være „overvældet“, også kan være „undervældet“. Det kan man faktisk ikke rigtig være på dansk, men jeg læste det i en dansk oversættelse af en amerikansk roman for nogle år siden. Og lagrede det straks. Jeg synes, det er et helt fantastisk og også lidt sørgeligt udtryk. For ingen har jo lyst til at være undervældet.

Der er med andre ord masser af sprog. Faktisk er der mere end rigeligt til os alle sammen. Der er talesprog, skriftsprog og fremmedsprog. Der er gruppesprog, frisprog, udesprog og hjemmesprog. Og de er helt forskellige. For mit vedkommende er mit frisprog og mit hjemmesprog ligesom smeltet sammen. Og det er faktisk ikke rigtig ét, jeg kan være bekendt at tage med på arbejde.

For nogle år siden havde jeg sagt et eller andet derhjemme, som jeg heldigvis ikke husker. Men det var ikke særlig poetisk. Min søn sad ved spisebordet og bare kiggede på mig. Så sagde han: „Mor, hvis man ikke kunne se dig, når du talte, ville man jo tro, du var rocker.“

Pointen er, at man altid har sig selv med i sit sprog. At man – lykkeligtvis – findes i mange versioner. Og at der er sprog til dem alle sammen.

Endnu engang: Tusind, tusind tak, fordi I syntes, jeg skulle have denne her pris.

Spring
2010 Edition

Journalist Lotte Thorsen

»Danmarks korrespondent i Sprogland«

**Modersmål-Prisen uddeles hvert år
som en påskønnelse
for særlig fremragende anvendelse
over for brede kredse
af et sprog efter selskabets ideal:
Klart, udtryksfuldt og varieret.**

Modersmål-Prisen

Hendes Majestæt Dronning Margrethe II

Anne Knudsen Julie Fabricius Nikoline Werdelin
 Ghita Norby Naser Khader
 Tage Kaarstedt Susse Wold
 Asger Baunsk-Jensen Per Vers
 Birgit Meister
 Rachel Rachlin
 Flensburg Avis
 Ib Spang Olsen
 Klaus Rifbjerg
 Jørn Lund

Herbert Pundik Danmarks Radios Pige-kor
Søren Ulrik Thomsen Frederik Dessau
Steffen Brandt Niels Br
Søren Ryge Petersen

Lotte Thorsen

Døve vil have tegnsprog
anerkendt som selvstændigt

Modersmål-Selskabets bestyrelse
19. september 2017

Modersmål-Selskabet

Selskabet for bevarelse og udvikling af det danske sprog

Tysk smør taler dansk

AF DR. REINER POGARELL

Tyskerne elsker danskerne og den danske hygge. Derfor sætter de også pris på de danske fødevarer, for ved at spise danske plante- og dyreprodukter håber de at kunne gribe et øjeblik, hvor de kan leve på denne måde. Desuden er græsset grønnere i Danmark, og dyrene hygger sig også. Danske fødevarer har derfor stor succes på det tyske marked; eksporten af dem bidrager reelt til den danske velstand. I ethvert tysk supermarked kan man således købe danske fødevarer. For eksempel er der næppe en køledisk, hvor der ikke tilbydes dansk smør med dejlige navne som Lurpak eller Kærgården. Kærgården har større succes end Lurpak. Hvorfor det er sådan, bliver tydeligt om lidt.

Danske fødevarers popularitet bremses af én omstændighed. Danmark er ikke noget land med lave lønninger, derfor er produkter fra Danmark dyre. Dansk smør koster som regel betydeligt mere end tysk smør, undertiden mellem 50 % og 70 % mere. Velhavende tyskere lader sig ikke afskrække af sådanne prisforskelle, men det gør den brede masse. Og ud af denne spænding har der udviklet sig en forretningsmodel.

Hvordan kan tyskerne kende en dansk fødevarer? Ganske enkelt, på de tre bogstaver æ, ø og å. Nordmændene ærgrer sig nok, men hvor et af de tre bogstaver dukker op, er produktet dansk i en tyskers øjne. Det er forklaringen på ulempen ved Lurpak og fordelene ved Kærgården. Hvis man nu, sådan tænker kloge tyske fødevarerproducenter, kan fremstille et dansk produkt så let, så kan vi da gøre det bedre og billigere i Tyskland. Som sagt, så gjort. Altså tilbydes tysk smør til supermarkeds kæden Lidl's kunder på denne måde:

Sødergården

Dette smør har alt, hvad dansk smør har brug for. Et ø og et å. Det er nok til at retfærdiggøre en mærkbart højere pris. Ordet „gård“ har desuden en ekstra fordel, for skønsmæssigt 95 % af tyskerne vil læse det som ordet „Garten“. Dansk smør fra haven. Lækkert og sundt. Sandsynligvis endda fra „Sydha-

ven“, for „sød“ kan jo kun betyde „Süd“. En „sødhaven“ ville jo ikke give nogen mening. Et godt navn altså. Ganske vist har navnet den ulempe, at produktet „smør“ ikke bliver tydeligt med det samme. Dette problem har supermarkeds kæden Netto løst således:

Smørbotte

De danske læsere vil nu mene, at informationen om produktet ligger i navnets første del, og at den anden del snarere er tænkt for det norske eksportmarked. Helt forkert. „Botte“ ligger jo lydligt tæt på det tyske ord „Butter“ i forvejen, desuden kender næsten alle tyskere det nederlandske ord „boter“, for også hollænderne eksporterer deres smør i massevis til Tyskland. Dog har også dette produkt navn en ulempe. „Botte“ lyder på tysk som ubehjælpsomt nederlandsk, og Nederlandene står i Tyskland ikke for grønne enge og lykkelige køer, men for masseproduktion og gylle. På den måde er det slet ikke dansk. Den førende på markedet, Aldi, har den geniale løsning parat:

Mælkebotte

Som en vild markblomst opfattes det næppe af en tysker. Han læser „Milch“ og „Butter“, og dette smør er ægte dansk, for det indeholder jo et ø. Vær så god, det perfekte danske smør fra Tyskland.

Reiner Pogarell er grundlægger og ejerleder af firmaet *Institut für Betriebslinguistik*, der rådgiver om virksomhedskommunikation. Pogarell har en doktorgrad i lingvistik og er bestyrelsesmedlem i vores venkskabsforening *Verein Deutsche Sprache*.

Oversættelse: cand.mag. Ulla Susanne Weinreich

Kommentar til „Nyord og nye ord“ i Sprog & Samfund, nr. 1, 2017, s. 21-25

Artiklen „Nyord og nye ord“ i *Sprog & Samfund* 2017 nr. 1 og tilsvarende artikler i andre medier førte til en intens debat på de indre linjer og på bl.a. Facebook i foråret. Dagen efter generalforsamlingen modtog Modersmål-Selskabet denne kommentar fra Jørgen Nørby Jensen fra Dansk Sprognævn.

AF JØRGEN NØRBY JENSEN, SENIORKONSULENT I DANSK SPROGNÆVN

I *Sprog & Samfund* fra februar 2017 anmelder Lise Bostrup Dansk Sprognævnets nyordsliste for 2016 samt listen over nye opslagsord til Retskrivningsordbogen fra december 2016. Anmeldelsen indeholder en række misforståelser og fejlagtige påstande om Dansk Sprognævn, og jeg skal her kommentere nogle af dem.

The screenshot shows the website of the Danish Language Council (Dansk Sprognævn). The main heading is "NYE ORD I DANSK fra 1955 til i dag". Below this, there is a section titled "Om Nye ord i dansk" which explains that new words are terms for new things, but also include new meanings for existing words and new meanings for old words. It mentions the "Netordbogen Nye ord i dansk 1955 til i dag" which is based on the printed book "Nye Ord. Ordbog over nye ord i dansk 1955-1998" by Pia Jarvad. The page also lists "Senest tilføjede" (Recently added) items: 2008 uantagte, 2005 ransomware, 1995 webzine, 1986 burials, 1970 mandagsbil, 1968 amf, 1959 arbejdsarkoman. There is also a section for "Tilfældige opslag" (Random entries) with 1987 superstyrelse and 1986 showboat.

Nyordslisten og listen over nye opslagsord til Retskrivningsordbogen har som udgangspunkt ikke noget med hinanden at gøre. Som det fremgår af indledningen til nyordslisten, indeholder listen „ord der efter alt at dømme er opstået i 2016, og ord der er ældre, men som på den ene eller anden måde siger noget om det år der snart er gået“. Desuden fremgår det at der kun er tale om „et lille udpluk af tilvæksten af nye ord“. Der er med andre ord ikke tale om en liste over „nyord, der undersøges .. med henblik på en eventuel optagelse i Retskrivningsordbogen“ (*Sprog & Samfund*, s. 25), og det passer heller ikke at Sprognævnet har fravalgt „sammensætninger som *sundhedskort*, *borgerbetjening*, *frivillighedsråd* og *samskabelse* .. til fordel for *mermaid thighs*, *bottleflip* og *freebleeding*“ (s. 23). De tre sidstnævnte ord står på nyordslisten, men de kommer næppe med i Retskrivningsordbogen.

Retskrivningsordbogen indeholder i alt ca. 64.000 opslagsord samt ca. 10.000 sammensætningseksempler. Dette ordstof dækker „rigssprogets almindelige ordforråd, herunder en del fagord med en vis almen udbredelse“ (jf. Vejledning i ordbogens brug, Retskrivningsordbogen, 4. udg., 2012, s. 11). Hvis et ord skal med i ordbogen, skal det altså så at sige have bevist sin

„levedygtighed“ i sproget. Man skal med rimelighed kunne sige at det er kommet til at tilhøre det almindelige rigsdanske ordforråd. Det kan man ikke sige om hverken *mermaid thighs*, *bottleflip* eller *freebleeding*. I øvrigt findes *sundhedskort* allerede i Retskrivningsordbogen, nemlig som sammensætningseksempel under opslagsordet *sundhed*.

På side 23 undrer Lise Bostrup sig over at Retskrivningsordbogen indeholder en lang række gennemskuelige sammensætninger med *aften* som førsteled, fx *aftenbøn*, *aftenkaffe*, *aftensmad* og *aftenstid*. Det er rigtigt at sammensætninger hvis betydning umiddelbart fremgår af de enkelte ledes betydning, som hovedregel ikke er taget med i Retskrivningsordbogen. Dog er de medtaget hvis de er „meget gængse .. eller de kan volde problemer med hensyn til stavning, bøjning eller orddannelse“ (jf. Vejledning i ordbogens brug). Ord som *aftenkaffe*, *aftensmad* og *aftenvag* må siges at være meget gængse og skal derfor naturligvis kunne slås op i Retskrivningsordbogen. Desuden skal man som bruger af ordbogen kunne få oplysning om hvornår det hedder *aften*- i sammensætninger (fx *aftenskole*, *aftenvag*), og hvornår det hedder *aftens*- (fx *aftens*-

måltid, aftenstid). Og man skal også kunne se at man kan skrive både *ved aftenstid* og *ved aftenstide*.

Til gengæld mener Lise Bostrup at sammensætninger som *cykelbur*, *cykelskur*, og *privatlivspolitik* burde have været taget med i Retskrivningsordbogen. Det kunne de sådan set også godt have været. Ganske vist volder de næppe hverken stave-, bøjnings- eller orddannelsesproblemer, men Lise Bostrup har ret i at de er ret almindelige og derfor godt kunne stå i Retskrivningsordbogen. Så længe Retskrivningsordbogen kun forelå i en trykt udgave, var der en naturlig begrænsning på hvor mange ord den kunne indeholde, men denne begrænsning er der naturligvis ikke i vore dages digitale verden. Formålet med Retskrivningsordbogen er imidlertid ikke at dokumentere alle eksisterende ord i dansk. Det kan ingen ordbøger. Det er derimod at oplyse om den officielle retskrivning til dem der skriver eller retter en tekst, og disse oplysninger skulle brugerne gerne kunne finde frem til med det ordudvalg der er i ordbogen, og vha. retskrivningsreglerne bagest i bogen (og på dsn.dk).

Lise Bostrup finder antallet af engelske låneord på nyordslisten „overvældende“ (s. 22). At der blandt de helt nye ord i sproget er mange ord fra (amerikansk) engelsk burde dog egentlig ikke komme bag på nogen. Danmark har siden anden verdenskrigs afslutning været stærkt påvirket af den amerikanske kultur, og det smitter naturligvis af på sproget. Det er dog endnu for tidligt at sige hvordan det vil gå med ordene på listen. Enkelte kan allerede siges at være blevet en integreret del af sproget, andre vil måske blive det med tiden, og andre igen kan være forsvundet fra sproget igen om kort tid. Det må tiden vise. Det er derfor ikke så overraskende at der er „en klar diskrepans mellem de mange engelske og engelskinspirerede ord i *Nyordslisten* og de få i listen over nye ord [til Retskrivningsordbogen]“ (s. 25).

På nyordslisten savner Lise Bostrup en række „nye eller nyere danske dannelser“ (s. 22) som fx *arbejds-*

ramt, *deprim*, *minimalstat*, *nederen*, *perkerdansk*, *samskabelse*, *svagpisser*, *sundhedskort tudekiks* og *underfrankeret* ('dum'). Når ord som de nævnte ikke er at finde på nyordslisten for 2016, skyldes det først og fremmest at de ikke er nye. *Arbejdsramt* kendes således fra 1993, *deprim* er fra 1972, *minimalstat* er opstået i 1993, *nederen* kendes fra omkring 1990, *perkerdansk* er fra 1998, *samskabelse* kan spores til 2008, *svagpisser* har eksisteret i hvert fald siden 1993, *sundhedskort* kendes fra 1990, *tudekiks* er fra 2003, og *underfrankeret* i betydningen 'dum' har været kendt siden 1967. Det fremgår alt sammen af Sprognævnets nyordsordbog, *Nye ord i dansk 1955 til i dag*, der er frit tilgængelig på adressen dsn.dk/noid. Det kan undre at Lise Bostrup slet ikke inddrager denne ordbog i sin anmeldelse.

I afsnittet „Truede ord“ (side 24) skriver Lise Bostrup at der i 2011 var en journalist der havde hørt at Sprognævnet ville slette en række ord fra Retskrivningsordbogen og derfor bad om en liste over ordene. Det passer ikke. Det er rigtigt at Sprognævnet i sommeren 2011 udsendte en liste med i alt 43 gamle og sjældne ord. Formålet med listen var på opfordring fra en journalist at sætte fokus på en række ord der med en vis rimelighed kan siges at være på vej ud i udkanten af ordforrådet. På listen fandt man ord som nok findes og bruges i moderne dansk, men som trods alt ikke hører til de hyppigst anvendte, fx *blegsotig*, *sysselsætte*, *fjæle*, *mødig*, *halsstarrig*, *gelassen*, *forskertse* og *forsoren*. Men der var ikke tale om en liste over ord der var på vej ud af Retskrivningsordbogen. Alle 43 ord på den udsendte liste var med i Retskrivningsordbogen fra 2001, og de er også at finde i udgaven fra 2012. Man kan læse om hele forløbet på side 12 i Nyt fra Sprognævnet 2013/1, som Lise Bostrup ovenikøbet henviser eksplicit til i sin kildeliste.

Endelig mener Lise Bostrup at det ligner „en tendens til politisk korrekthed, at man optager ordet *halal* .. uden at optage ordet for det religiøse,

muslimske forbud *haram*“ (s. 25). Det kan i den anledning oplyses at både *halal* og *haram* kan slås op i Retskrivningsordbogen. *Halal* kom med i 2012, og ordet fik ved opdateringen i december 2016 selskab af *haram*. Sammensætningen *halal-kød* har kunnet slås op i Retskrivningsordbogen siden 1996, *halalslagte*, *halalslagter* og *halalslagtning* blev tilføjet i 2001, mens *halalhippie* kom til i 2012. Når simpleksordene *halal* og *haram* først er blevet tilføjet for nylig, skyldes det at de ikke tidligere har været særligt almindelige i dansk. Det er de blevet, og derfor kan de nu slås op i Retskrivningsordbogen.

Andetsteds i bladet (s. 11) hævder Lise Bostrup at Dansk Sprognævn har „sanktioneret“ og direkte „plæderet“ for ordet *bjørnetjeneste* i betydningen 'stor eller god tjeneste'. Påstanden gentages i et læserbrev i Kristeligt Dagblad d. 5.4.2017, og på sin Facebookprofil skrev hun d. 5.3.2017 at „Dansk Sprognævn har besluttet at „godt 4 km“ nu også betyder 'lidt under 4 km“.

Ingen af delene passer. Ifølge loven har Dansk Sprognævn til opgave at fastlægge ords stave-måde (i Retskrivningsordbogen), men ikke deres betydning. Sprognævnet følger med i sprogets udvikling ved at indsamle nye ord, nye ordforbindelser, nye forkortelser og nye betydninger, og nævnet besvarer spørgsmål fra offentligheden om sprog og sprogbrug, men Sprognævnet bestemmer ikke hvad ordene betyder. Det gør sprogbrugerne. Og de definitioner man finder i ordbøgerne, kan kun betragtes som beskrivelser af hvordan sprogbrugerne rent faktisk anvender

ordene. Men Sprognævnet har naturligvis ved flere lejligheder udtalt sig om betydningen af *bjørnetjeneste*, *godt 4 km*, *patetisk*, *forfordele* og andre såkaldte pendulord. Eksempelvis har nævnet konstateret at der blandt de danske sprogbrugere er uenighed om hvad *godt 4 km* betyder. Generelt er det sådan at de ældre generationer forstår udtrykket som 'lidt over 4 km', mens de yngre generationer forstår det som 'lidt under 4 km.' *Godt* i betydningen 'lidt mindre end' har i øvrigt eksisteret siden begyndelsen af 1960'erne (jf. Nye ord i dansk 1955 til i dag). Der er ikke tale om at nævnet anbefaler eller godkender den nye betydning. Men i rådgivningen gør vi opmærksom på forholdet og de misforståelser man må være forberedt på. At oplyse om hvordan noget faktisk forholder sig, er ikke det samme som at anbefale det, og Dansk Sprognævn ville ikke leve op til sin oplysningsforpligtelse ved at fortie nye ordbetydninger.

Cand.mag. Jørgen Nørby Jensen, seniorkonsulent ved Dansk Sprognævn, er medredaktør af *Retskrivningsordbogen* og hovedredaktør af *Nye ord i dansk 1955 til i dag*.

Årets ord 2017

Har du forslag til årets ord, så gå ind på Dansk Sprognævns hjemmeside og udfyld skemaet med ord og en begrundelse. Årets ord kåres i en liveudsendelse af Klog på sprog den 19. januar 2018. Læs mere om Årets ord og dommerkomiteen hos Dansk Sprognævn: <https://goo.gl/pKPh85>

Sprog, dialekt eller accent

Artikelserie om mangfoldigheden i dansk sprog, som vi møder den på gaden, bodegaen, i bussen og i telefonen, når vi ringer til enten magtens centrum eller campingpladsen i sommerlandet.

AF MICHAEL EJSTRUP, FORSKNINGSCHEF VED DANMARKS MEDIE- OG JOURNALISTHØJSKOLE

Er en variant af en måde at tale på så et sprog eller en dialekt? Det kan man skændes længe om. Én mulighed er at inddrage autonome staters afgrænsninger fra hinanden. Har forskellige sprogvarianter således et fællesskab, hvor de hører til i ét land, så der er en fælles hær og fælles finanslov, kan man bruge den situation til at afgøre, at der er tale om forskellige dialekter tilhørende samme sprog.

På den måde når man frem til at betegne sønderjysk og bornholmsk som to dialekter, der begge er danske, mens sproget i Malmö og Oslo er fremmede sprog, som henholdsvis er svenske og norske dialekter. Dette til trods for, at man sagtens kan forsvare et synspunkt om, at sproget i Malmö og Oslo er ret tæt på den slags dansk, man hører i København, mens sønderjysk på nogle væsentlige punkter er ret forskelligt fra det sprog. Sådan afgør man ofte, hvad der er et sprog, og hvad der er en dialekt på tværs af andre kriterier, som man sagtens kan føle for som helt naturlige og velbegrundede.

I Rigsfællesskabet har vi den udfordring, at henholdsvis færøsk og grønlandsk ligger så langt fra dansk, at vi betegner begge som sprog og ikke som danske dialekter.

Betegnelsen accent reserverer vi ofte til udgaver af dansk, hvor et fremmed sprog spiller ind og spiller med som en konsekvent farvning af det danske sprog, personen taler. Altså hører vi ofte amerikanere med deres særlige udgaver af fx *l-* og *r-*lyde tale dansk, som så bliver med amerikansk accent. Eller franskmænd, der ynder at have tryk på sidste stavelse, hvilket på dansk findes, men er relativt sjældent. Eller personer fra Mellemøsten, som både har andre udgaver af lyde i dansk sprog, anden sætningsstruktur, og som blander særlige arabiske ord ind i deres udgave af dansk. Så accent reserverer vi i denne artikelserie til at betegne udgaver af dansk, hvor et fremmed sprog spiller ind og farver udgaven af dansk.

Definitioner er vanskelige at blive enige om, og de spiller en væsentlig rolle, når talen falder på følelsesladede emner som sprog. Her vil vi bruge de ovennævnte.

Michael Ejstrup, ph.d., er forskningschef ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole og uddannet i lingvistik og fonetik samt retorik.

Vestjysk

Om sproget i Tim Sogn har Jens Pedersen Høysgaard (1698-1773) blandt andet skrevet: „Det er utrolig saa vanskabt, som den Jydske Dialect er“.

AF MICHAEL EJSTRUP, FORSKNINGSCHEF VED DANMARKS MEDIE- OG JOURNALISTHØJSKOLE

At københavnere har ovennævnte syn på (vest)jysk, er ikke ukendt; heller ikke i 2017. Og vestjysk er bestemt meget forskelligt fra sproget på den østre side af Sjælland. Det har sine grunde, som især hænger sammen med natur og kultur. Vestjyllands sikreste vej til handel og samvær med andre har været sejlads på Nordsøen og adgang til Slesvig og Holsten. I begge områder tales vestgermanske sprog, som har smittet af på sproget i Vestjylland.

Eksempelvis sættes den bestemte artikel foran navneordene. Det med at sætte bestemt artikel bagved navneordene er i verdensbilledet „sært“; man kender det faktisk kun i nordiske sprog, rumænsk og koptisk. Ellers ikke. Det hedder altså *æ brød*, *æ lys* og *æ hus*. Og det hedder *en brød*, *en lys* og *en hus*. Mange tror så, at vestjysk kun har et køn i navneordene. Sådan er det ikke, for man skelner mellem *den træ*, *den lys*, *den brød* og *det træ*, *det lys*, *det brød*, hvor de tre første ord er tællelige størrelser, som vi plejer at møde dem, mens de tre sidste er utællelige som træ, der er savet op til brænde, lys, der vælder ind ad et vindue og en særlig slags brød, der kan bestå af enkeltenheder af samme slags, men som ses under ét.

Jeg hedder *a* eller *æ* (i Thyborøn), *en* og *et* hedder *jen* og *jet*, og enlig/alene hedder *jenne*. Altså den stik modsatte model af den københavnske, mht. om der startes med en *j*-lyd eller ej.

Før fortungevokaler som *i*, *e*, *æ*, *y* og *ø* høres kun *v*-lyd, mens der før bagtungevokaler som *a*, *u*, *o*, *å* kun høres *w*-lyd. *H*-lyd udtales før *w*- og *j*-lyd. Igen meget forskelligt fra københavnernes model; *hjem* hedder

hjaem, og *hvem* hedder *hwæm*.

Folkeviddet vil vide, at det ikke er til at finde ud af, om man skal svare ja eller nej, når vestjyder taler. Og det kan der måske være noget om. For vestjyderne har kortvokalstød; blandt andet bliver nægtelsen *æt* til *æ'*, der ender som et stød i stedords eller biords vokaler, mange udenforstående ikke hører. Så *det skal vi* hedder *det ska vi*; *det skal vi ikke* hedder *det ska vi'*. Det kan du jo hedder *det ka du jo*, mens *det kan du jo* ikke hedder *det ka du jo'*. Legende let og naturligt for vestjyder; for andre nok noget sværere at følge med i.

Kortet viser udbredelsen af de forskellige dialekter. De grønne områder er vestjyske dialekter.

Af Fritz Möller – Eget arbejde, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=32408501>

På Modersmål-Selskabets hjemmeside kan man lytte til lydfiler med små lydbidder med vestjysk: <https://goo.gl/e4eYm9>

Årbogen fra 2002 med titlen *Dialekter – Sidste udkald* har længe været udsolgt, men er nu blevet digitaliseret. Heri kan man læse Inge Lise Pedersens artikel: „Hovedtrækkene i de danske dialekter“ og mange andre artikler om dialekter og dialektforskning. De enkelte artikler kan læses eller downloades, eller man kan åbne og hente hele årbogen (hvilket ganske vist er en meget stor fil). Se årbogens egen side på hjemmesiden her: <https://goo.gl/A3SQNQ>

Manden, der vil høres, men ikke ses

Bent Otto Hansen arbejder med dansk sprog, og resultatet af hans arbejde findes på alle danske biblioteker og kan downloades på adskillige internetportaler. Alligevel er han totalt ukendt og overset i medierne – og det er lige det, det handler om. En god lydbogsindlæser skaber interesse for forfatternes tekster, ikke for indlæseren.

AF BENT OTTO HANSEN

Jeg læser ind. Andre læser op og læser højt, men jeg er indlæser. Mit job er at indtale tekster til en dum mikrofon, så den trykte bog kan blive til en lydbog. Teksten er ikke skrevet med henblik på at blive hørt, så lytteren og jeg skal fra første sekund indgå en aftale. Jeg læser denne bog for dig. Er det okay?

Begyndelsen

Det har det været siden 2002, da jeg indlæste min første lydbog, og for at undgå kritik fra forfatteren valgte jeg min egen fodboldkrimi *Mord på landsholdet*.

Siden har jeg indlæst ca. 300 lydbøger, mest for AV-forlaget Den Grimme Ælling/Swann Audio og mestendels romaner og krimier, krydret med opgaver som B.S. Christiansens selvbiografi og en islandsk børnebog om, hvor svært det er at have en far, der er kannibal. Jeg sidder i en lille lydboks, ser teksten på en iPad og er min egen lydtekniker på en anden iPad.

„Her begynder ...“, siger jeg – og så går vi ellers i gang. Selvfølgelig kan lytteren ikke undvære mig. Jeg er altafgørende for, at teksten bliver gengivet. Og jeg skal både lægge stemme til mænd og kvinder. Lytteren skal kunne opfange, hvem der siger noget nu. Men jeg går ikke helt op i falset, når det er en kvinde. Antyder kun. Lytteren skal helst meget hurtigt glemme, at jeg er der. Det skal kun handle om én eneste ting: at lytteren får fat på det, som forfatteren

har skrevet. Teksten. Handlingen. Indholdet. Tonen. Rytmen. Musikken. Og jeg skal holde gode pauser, så lytteren får tid til at danne billeder – og forholde sig til dem.

Det kan aldrig gå for langsomt

Derfor må tempoet endelig ikke være for hurtigt. Er det godt nok, kan det ikke være langsomt nok. Lissom i jazz. Ben Webster, siger jeg for eksempel. Stan Getz. Og ikke mindst Miles Davis, der i sine unge dage var den, der kunne spille flest toner på kortest mulige tid, og med fuldt knald på og gang i den, så han opdyrkede nyt land og spurtede hen over ukendte græsgange. Men i den sidste del af sin karriere satte han tempoet så meget ned, at der nogle gange kun var en enkelt tone – lang pause, hvor rytmegruppen pumper dunkelt og underforstået – og så en ny enkelt tone, eller den samme igen, bare på en ny måde.

Mit instrument

Pauser er guld, også i Boks C. Desværre skal jeg spille på et instrument, som jeg ikke er helt tilfreds med. Jeg vil hellere lyde som de kolleger, der har de sygeste russerbasser, og som også indtaler tv-reklamer. Alle lyttere elsker dybe mandsstemmer, men jeg har kun sådan en ganske almindelig stemme. Og når jeg snakker med nogen og svinger med armene, så er jeg faktisk mere tenor end baryton. Men jeg går bare helt tæt på mikrofonen og bruger godt med luft, så får jeg faktisk en nogenlunde og rimelig brugbar stemme.

Igen: det er jo ikke mig, det handler om. Eller jo, jeg skal være der – ellers kan lytteren ikke få fat på indholdet af teksten, men lytteren skal ikke på noget tidspunkt tænke på mig, indlæseren. Aldrig. Lytteren skal glemme mig. Være tryk ved mig. Jeg kommer jo meget tæt på: hvisker dem sandheder og grusomheder lige ind i ørerne. Det skal helst gå gelinde og flydende, og uden at lytteren pludselig tænker: „Hvad sagde han

Lydbogen *En anden gren* af Jesper Wung-Sung er en af de seneste bøger, Bent Otto Hansen har indlæst. Lyd til et uddrag på: <https://goo.gl/XuW57d>

lige dér?“ Som dengang i Morten Ramslands roman Hundehoved, hvor jeg skulle sige ordet forevige. Det gik ikke så godt. Det var min kollega, Jens Albinus, bedre til, og han har også indlæst den roman.

Mit vigtigste våben er indlevelse og musisk forståelse. Rytme. Pauser. Betoninger. Farvelægning. Medleven. Mange gange er jeg gået hjem igen, fordi jeg syntes at min stemme lød forkert. Jeg opsøgte landets bedste stemmepædagog, og fortalte ham, at jeg ingen uddannelse havde, og at jeg aldrig varmede op. At jeg gemmer min morgenstemme til den dumme mikrofon. Han sagde efter at have hørt noget fra en lydbog, at når jeg kan læse op på den måde, så skal jeg ikke gå efter et ideal, som jeg aldrig vil kunne nå. Jeg skal bruge det, jeg kan. For det, jeg kan, det kan jeg ret godt, sagde han

Fodbolddommeren

At være en god indlæser er det samme som at være en god fodbolddommer. Han er en uundværlig del af en god kamp, men han skal ikke stjæle fokus fra de to hold. Jo, gu' skal han dele sol og vind lige og krydre det med oste- og syltetøjsmadder – men jo mindre spillerne, trænerne og publikum lægger mærke til ham, desto bedre har han løst sin opgave. Han skal få det til at flyde. Lange sekvenser med lækre afleveringer, elegante stikninger mellem midtstopperne, fremragende refleksredninger fra målmændene. Målene. Chancerne. Duellerne.

Jeg tør ikke høre mig selv

Jeg hører aldrig lydbøger selv. Det tør jeg ikke. Enten får jeg mindreværdskomplekser eller storhedsvanvid. Så hellere lade, som om det, jeg laver, er okay. Og det må det være. Opgaverne kommer hele tiden. Alligevel frygter jeg hele tiden, at jeg bliver afsløret. At jeg får et opkald fra forlaget, der handler om, at de nu har holdt møde om mig og enstemmigt fundet ud af, at jeg er totalt ubrugelig og en hån mod mundloven.

Bent Otto Hansen med en kop varm te, sin bog og en oplader i væggen.

Foto: Adam Brones, bogcæfen Ræven og Pindsvinet.

Chokket

Ak ja. Men der var engang, jeg kom til at lytte til en lydbog, jeg selv havde indlæst. Jeg sad i mit køkken på Bispebjerg og hørte romanen Skrænten af Carl Frode Tiller. Hovedpersonen er en slem karl, der har gjort grimme ting. Han sidder på et psykiatrisk hospital og hans tanker kører i ring. Han vil så gerne prøve at huske, hvad der skete. Også, da han var en lille dreng. Det er én lang monolog, der kører rundt og rundt og langsomt breder sig ud. Der blev jeg sgu fanget. Af teksten. Ikke af mig (eller ... okay, så måske lidt) – men jeg kunne ikke få mig selv til at slukke. Det var alt for spændende – for jeg kunne jo ikke huske, hvad der lige skete i det-og-det kapitel. Jeg fik et chok, da det ringede på døren!

At være en god indlæser er at give folk nogle gode chok, når det ringer på døren.

Her læser Bent Otto Hansen et afsnit fra romanen Kølvandet. <https://goo.gl/74YigN>

Sprog og politik – antiautoritært anskuet

AF JØRGEN CHRISTIAN WIND NIELSEN

Efter Trumps tiltrædelse som USA's præsident har der raset en ophedet debat om det politiske sprog og dets magt, hvilket har givet dystopiske romaner som Orwells 1984 en fornyet aktualitet og popularitet. ... Bogen diskuterer, hvordan et nyt sprog frit for „vrøvl“ kan bekæmpe usandheder og bringe os tættere på en fornuftsbaseret politik og debat.

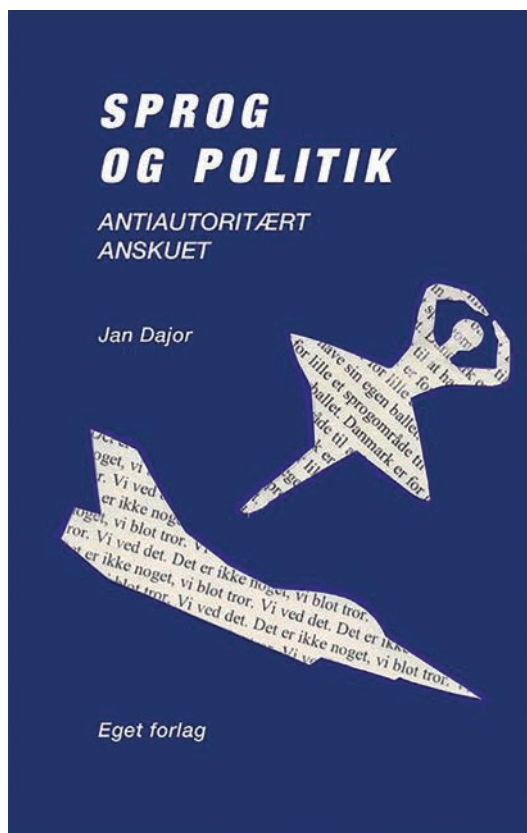
Sådan står der i pressemeddelelsen fra marts 2017. Forfatteren, der selv oplyser, at han ikke har dansk som modersmål, er utilfreds, meget utilfreds, med det danske sprog og måden, det bliver brugt på. Forfatteren er meget belæst og har lavet en kæmpe eksempelsamling med eksempler på hvordan høj og lav, rig og fattig, kendt og ukendt, bruger eller nærmere misbruger sproget. Er der tale om en politisk reaktionær sammensværgelse? Forfatteren efterlyser et indgreb. Men hvem skulle gribe ind? Og sproget er jo en smagssag, ligesom det står enhver frit for at udtrykke sig, som man ønsker det.

Sprog og politik – antiautoritært anskuet. Det er den besnærende titel på en bog udgivet af Jan Dajor på eget forlag. En bog, man straks kaster sig over i spændt forventning om spændende klasseanalyser, eksempler på, brug af vinkling, politisk framing og falske nyheder.

Måske ikke ligefrem romanen 1984 eller essayet „Politics and the English language“ af George Orwell. Men mindre kan jo gøre det. Et uddrag af markedsførings teksten i pressemeddelelsen, som jeg kun kan tilslutte mig, lyder:

Det er nemlig ikke kun sproget i den politiske diskurs der er politisk. Sprog er politisk. Den sproglige kultur og den politiske er sammenvævet. At sproget ikke er neutralt, anerkendes da vel også af de fleste.

Økonomiske analyser, klasseanalyser eller analyser af magthavernes systematiske anvendelse af sproget i egen interesse får man ikke. Rigtig mange eksempler på hvordan en forfatter, der ikke har dansk som førstesprog, kan opfatte brugen af det danske sprog, grænsende til det pedantiske, får man til gengæld. Og

rigtigt er det jo, at tager man et ord eller ordets betydning for pålydende, giver det ingen mening. Men det gør brugerne af et sprog heller ikke. De bruger det, og de forstår hinanden indbyrdes. Mange af eksemplerne er med andre ord eksempler på almindelig dagligdags brug af det danske sprog.

Her er et vilkårligt eksempel (side 58): „Noget der bliver sagt rigtigt meget rundt om i vores samfund, er: „For slet ikke at sige“, „For ikke at nævne“ og „For ikke at tale om“. Hvorpå der netop bliver sagt, nævnt og talt om“. Det er rigtigt, og sådan er dét jo.

Jan Dajor. Sprog og politik. Eget forlag. I kommission hos Forlaget Underskoven. 236 sider. ISBN: 978-87-93382-07-7. Veiledende pris: 200 kr.

175 ordhistorier om samfundet, der former os

AF ADAM HYLLESTED

To nye bogudgivelser i næsten samme mandelga-veformat fortæller begge, men på meget forskellig måde, om udviklinger i det danske sprogs ordforråd.

I sidste nummer af Sprog & Samfund anmeldte jeg *Kovendinger – liv i sproget*, skrevet af professor ved H.C. Andersen Centret Johs. Nørregaard Frandsen.

Jørgen Nørby Jensen fra Dansk Sprognævn fortæller i *Nye danske ord med historie* ligesom Frandsen med lune, men her møder vi snarere samtidsforskerens glimt i øjet end kulturhistorikerens poetiske åre. Desuden består Jensens bog af egentlige opslag, 175 i alt.

„Nye ord“ skal her forstås relativt. De er udvalgt fra nævnets *Liste over nye ord fra 1955 til i dag*, og der forekommer i bogen ord med en del år på bagen. Flere er blevet ret sjældne nu uden for omtale i en historisk sammenhæng – det gælder fx *tegneseeriehold* og *Y2K*.

Bogen er vellykket, for så vidt som den på veloplagt vis giver et sjældent samlet overblik over, hvor nyere ord i dansk kommer fra, og hvordan de er dannet. Mange vil sikkert blive overraskede over – om end de vil finde det logisk – at en *durumrulle* ikke har noget med *durum* (-hvede) at gøre.

Det kunne dog have været ekstra oplysende med et par statistiske bemærkninger i det mindste om det materiale, der er udvalgt til bogen. Fx er det bemærkelsesværdigt, at man for 25 af de 175 ords vedkommende kan sætte navn på den person, virksomhed eller institution, der indførte ordet

eller første gang brugte det: *akapyk*, *blog*, *blurb*, *brazilian*, *burkini*, *bøv*, *cosplay*, *curlingforældre*, *cykelsupersti*, *emoji*, *foodie*, *gentrificering*, *girafsprag*, *glokalisering*, *grexit*, *halalhippie*, *kiggekø*, *klimakteriemakrel*, *kønskrans*, *metroseksuel*, *nordic noir*, *ortoreksi*, *pogo*, *radicool* og *wiki*.

Man kan også kun tælle sig frem til den vigtige pointe, at et overvældende flertal på 108 af

de 175 opslagsord er kommet fra engelsk. I dette tal er endda ikke medregnet ord, der er dannet i dansk selv af engelske elementer, fx *mobilepaye*, eller italienske café-udtryk, hvor amerikansk kaffekultur nok også har spillet en rolle. Vi får dog også enkelte ord ind fra svensk – i bogen er nævnt *bogstavbarn*.

Jeg er stødt på en del opslag med ærgerlige uklarheder og mangler, men her

er kun plads til at nævne nogle. Et af de engelske låneord er *adde* tilføje nogen som kontakt på et socialt medie, hvor det om den alternative stavemåde *adde* hedder, at „sprogbrugerne åbenbart føler trang til at markere at ordet ikke er dannet på dansk grund“. Det er næppe hele forklaringen; apostroffen skal vel markere, at ordet ikke udtales som de øvrige danske verber på -dde som *redde*, *sidde*, *vædde*. Desuden mangler en oplysning om, at vi bruger det engelske ord for fænomenet, simpelthen fordi det mest udbredte sociale medie, Facebook, kun fandtes på engelsk, da det holdt sit indtog i Danmark i 2007 – først året efter fik man mulighed for at indstille sin Facebookprofil til (et i begyndelsen nødtørftigt) dansk.

Under *akapyk* 'uforståeligt sprog fra Akademia' står om kunstsproget volapyk, at det var de hårdhændede omdannelser af engelske ord, der gjorde sproget uforståeligt. Det var nu nok også de mange lange ord på volapyk, der gjorde ordene uigenkendelige. Men især savner jeg en bemærkning om, at det vistnok kun er på dansk, at *volapyk* har fået betydningen 'uforståeligt sprog' – det ville læserne sikkert finde en interessant oplysning. Jeg ville nok også have medtaget en overvejelse om, hvor almindelig endelsen *-pyk* vil blive i fremtiden. Vil vi for eksempel støde på nydannelser som *polipyk* for uforståeligt politikersprog eller *humapyk* for akapyk af den særligt humanistiske slags?

Under *amagernummerplade* – jeg har selv oftest hørt *amagergevir*, som ikke nævnes i opslaget. Her ville det være oplagt med en omtale af nyordet *tusse* som erstatning for 'lave' i betydningen 'få lavet en tatovering' – at *få tusset en tatovering* er meget almindeligt og findes på nettet fra i hvert fald 2006. *Tusser* er også almindeligt som substantiv i flertal i betydningen 'tatoveringer'.

Det er i det hele taget karakteristisk for registrede nyord, at de er ord, der forekommer i medierne og refererer til konkrete opfindelser og tendenser, mens ord, der tilhører mere tidløse dagligdags sfærer, ofte overses – også selvom deres brug kan registreres fx på nettet. Hvor er fx adjektivet *bløbet*? Heldigvis rummer bogen en undtagelse, nemlig opslaget *snas*, hvorom JNJ skriver, at det er særlig interessant, fordi det er et af de få nyord, der hverken er en sammensætning eller lånt fra et fremmedsprog. Man kunne tilføje: Eller som er en afledning fra en kendt ordstamme. Som regel kan det oversættes med 'smagsprøve', enten konkret et lille stykke af noget spiseligt eller i overført betydning om fx et filmklip eller et boguddrag. Mit bud er, at ordet er dannet ved sammenblanding af netop *smags-* i ordet *smagsprøve* og ord med lydforbindelsen *sn(a)-*, som alle betegner små stykker eller smagsprøver: *snack*, *snaps*, *snit*, *snitte*, *snip*, *snap*, *snev*, *snus*. Måske har det samtidig spillet en rolle,

at mange andre ord for små stykker ender på *-s*, ud over *snaps* og *snus* også *las*, *fnas*, *flis*, *tjavs*, *fryns*, *luns* og *haps*. Sådanne spontant sammenblandede ord er mere almindelige, end man skulle tro.

Under *bøv* står, at det er dannet af *børnevoksen*, men som man kan forvisse sig om på nettet, er der en del sprogbrugere, som opfatter det som hørende sammen med *bøvet*, som i rigssproget kendes fra 1985. I dialekterne kendes *bøv* i betydningen 'fjols', som vel også er kilden til *Bøv* i 1980'ernes populære program *Øb* og *Bøv*. Sammenfaldet er vel næppe tilfældigt fra ophavsmandens synspunkt, da betegnelsen ikke er smigrende.

Under *båtnakke* nævnes ganske interessant, at det er en omdannelse af engelsk *buttnack* 'person med fedt hals'. Udtrykket sigter nu nok ikke som sådan til tyrenakker, men til det at være tykpannet i mere overført forstand, jf. også det synonyme *butthead* (ikke en person med et fedt hoved) samt de danske udtryk *røv med ører* og *du bruger røven til at tænke med*.

Ikke alle opslagsord er ord – nogle er flerordsforbindelser, men behøvede ikke have været det. *Det gule Danmark* om den del af landet, hvor Dansk Folkeparti står stærkt, er bare en brug af adjektivet *gul* i betydningen 'tilhænger af Dansk Folkeparti' som modstykke til det gammelkendte *rød* og det også ret nye *blå*. Altså burde *gul* have været opslagsordet, jf. illustrationen.

Det hedder om *multitaske*, at ordet er dannet af det engelske verbum *task* 'belaste, bebyrde' (i øvrigt også mere positivt 'uddelegere, betro', men verbet *multitask* på engelsk er snarere dannet af substantivet *task* 'opgave'.

Pupillometer: suffikset hedder efter en konsonant ikke *-meter*, men *-ometer*. Man genkalder sig det tidligere *vand-o-meter* ved Pumpehuset i København i form af en gigantisk hane (fuglen, men brugt som et ordspil med sigte på vandhaner), som stolt viste et mærkbart fald i kommunens vandforbrug fra 1989 til 2014. Flere andre steder i Hovedstadsområdet har man siden opstillet el-

ler foreslået vand-o-metre, så det kunne med nogen ret foreslås som nyord.

Under *Shitstorm* nævnes det, at den fordanskede form *skidtstorm* er sjælden i modsætning til svensk *skitstorm*. Men ikke, at dansk *skidt* modsat svensk *skit* og engelsk *shit* ikke betyder 'lort', men kun 'møg, snavs', og at *skit/shit* i øvrigt svarer til *skid*, ikke *skidt*. Da *skid* på dansk ikke bruges som massebetegnelse – man kan ikke sige 'en hel masse skid' – er det for en dansk sprogbruger simpelthen lettest at beholde det engelske ord.

Virial – her mangler udtrykket gå *viralt* – en oversættelse af engelsk *go viral*, som dog bogstaveligt betyder 'blive viral'.

Undertiden præges bogen af en ærgerlig tendens blandt formidlere af dansk sprog til at helgardere sig med unødige forbehold mod at udtale sig kategorisk om årsager og detaljer selv i tilfælde, hvor disse er helt åbenlyse (for fagfolk). Under *Spinne* hedder det for eksempel, at bøjningsformerne *spant* og *spunnet* „nok“ skyldes indflydelse fra verbet *spinde* med aflydsformerne *spandt-spundet* – men her skylder man den videbegærlige læser at lægge hovedet på blokken: Det skyldes helt sikkert indflydelse fra den verbaltype i almindelighed (også *binde-bandt-bundet*, *vinde-vandt-vundet*, *finde-fandt-fundet* osv.) og det homofone *spinde* i særdeleshed. Man kan endda spørge sig selv, om ikke en del sprogbrugere i skyndingen opfatter de to verber som ét og samme uden at tænke så meget over forskellen i stavemåde.

Tilsvarende hedder det under *americano*, at op-rindelsen 'fortaber sig lidt i det uvisse', selvom det tydeligt forklares senere i opslaget, at der er tale om et italiensk udtryk for en måde at drikke kaffe på, som amerikanere gør det.

Et beslægtet fænomen er, når det under opslaget *adressere* i den nye betydning 'henvende sig til' hedder, at „mange [nok vil] mene at der er tale om udpræget politikersprog“. Her fatter man, at det også er forfatterens formodning, men hvorfor skal et sådant udsagn være rent impressionistisk? Det kunne være spændende, hvis Sprognævnet ville undersøge, hvor mange og hvilke ord der introduceres til det offentlige rum via politikerstanden fra embedsværket og de fagmiljøer, embedsværket uddannes i.

Det er ikke for ingenting, at bogen trods disse småting mildt sagt har solgt godt. Den kan med fordel anskaffes sammen med Johs. Nørregaard Frandsens *Kovendinger – liv i sproget*, så de kan læses på skift – det vil nemlig give et stærkt indtryk af, hvordan samfundet former vores ordforråd på en mærkbart anden måde i dag end i de foregående århundreder. Og derigennem ser man, hvor meget samfundet selv har ændret sig.

Jørgen Nørby Jensen, Nye danske ord med historie.
Dansk Sprognævns skrifter, 49. [Frederiksberg], 2016.
200 sider. ISBN: 978-87-89410-69-2. 99 kr.

Ny redaktør

Modersmål-Selskabet har ansat bestyrelsesmedlem, konsulent Georg Stubkjær Adamsen som ny ansvarshavende redaktør for Sprog & Samfund. Han afløser Lise Bostrup, som trak sig, da hun ikke fik støtte til sine sprogpoltiske holdninger. Georg blev i september 2017 medlem af årbogsudvalget og fik posten som redaktionssekretær for årbogsudvalget med ansvar for produktion og distribution af årbogen *Sproget i lyst og nød*. Han har passet Modersmål-Selskabets hjemmeside siden 2009 og fungerer nu som redaktør for alle Modersmål-Selskabets medier: hjemmesiden, Twitter, Facebook (sammen med Adam Hyllested og Ulla Susanne Weinreich) og Sprog & Samfund.

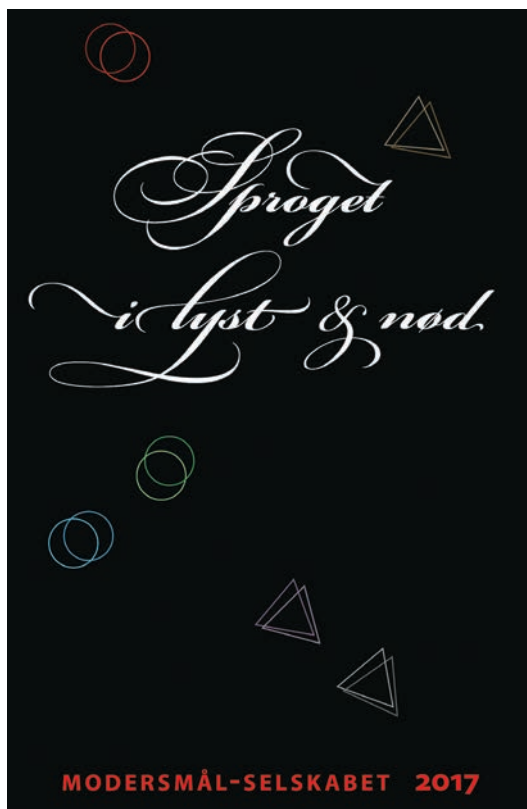
Modersmål-Selskabet har etableret et medieudvalg, som tager sig af den overordnede politik for alle selskabets medier. I medieudvalget sidder formand Mette Bjørnvig Kaufmann, næstformand Adam Hyllested og bestyrelsesmedlemmerne Michael Bach Ipsen og Ulla Susanne Weinreich samt redaktøren.

Bladudvalget udgøres af formanden, næstformanden, Michael Bach Ipsen samt redaktøren.

Georg Stubkjær Adamsen er dr.theol. og selvstændig konsulent i akademisk skrivning. I en årrække forskede og underviste han i Det nye Testamente, særligt i Johannes' Åbenbaring. En nytestamentler studerer de nytestamentlige skrifter på græsk, og Georg har arbejdet intensivt med det græske sprog og oversættelse til dansk. Interessen for sprog voksede frem, da han i 8. klasse tog den lille latinprøve, og den uddybedes, da han i 1979–1982 gik på Viborg Katedralskole på den klassisksproglige linje. Den dag i dag er han sine sprog lærere på gymnasiet dybt taknemmelig. De første erfaringer med redaktion fik Georg, da han som ung redigerede et partipolitisk amtsblad.

Georg er gift med Inger, der er projektsygeplejerske på Aarhus Universitetshospital Skejby. Fritiden går med bestyrelsesarbejde, kirke, læsning af fag og skønlitteratur, sang og musik samt den daglige tur med schæferen.

Adspurgt, om han har et program som ny redaktør, lyder svaret, at dét har der ikke været tid til at tænke

Den nye årbog *Sproget i lyst og nød* blev tilrettelagt af den nye redaktør, som også har lavet omslaget.

på endnu. Men generelt har redaktøren stor respekt for den arv, Michael Blædel og bladudvalget har skabt gennem tiden. Som med sproget må bladet udvikle sig, men redaktøren er ikke tilhænger af revolutioner, men en organisk udvikling ud fra det bestående. *Sprog & Samfund* vil fortsat bestå af foramtaler og reportager fra Modersmål-Selskabets arrangementer og aktiviteter, taler fra de store fester i løbet af året, interviews og artikler om sprog og samfund samt anmeldelser og debat.

Redaktøren modtager gerne forslag og bidrag fra medlemmerne. Man er velkommen til at indsende artikler, men det vil ofte være en god idé at sende en kort beskrivelse af ens idé, inden man går i gang med at skrive. Skriv til red@modersmaalselskabet.dk, eller brug kontaktformularen på hjemmesiden. **Red.**

Bliv ved – i lyst og nød!

BogForum er et kæmpe arrangement med over 35.000 besøgende. Her møder Modersmål-Selskabet mange medlemmer, prismodtagere – og forhåbentlig kommende medlemmer. Bogmesseansvarlig Ingrid Carlsen beretter.

AF INGRID CARLSEN

„I gør et godt stykke arbejde, bliv ved med det!“ Og: „Det er godt, I tager jer af sproget.“ Sådan sagde mange besøgende under årets bogmesse.

Modersmål-Selskabet var med på bogmessen på 17. år. Årets flotte, nye årbog, *Sproget i lyst og nød*, pyntede på hyl- den, så folk fik øje på den. 11 nye medlemmer fik bogen med hjem.

I den traditionelle sprogkon- kurrence vandt 44 af 371 delta- gere, men kun 14 hentede deres præmie.

Vi fik besøg på standen af tidligere prisvindere i Mo- dersmål-Selskabet: Skuespil- ler Ghita Nørby (1998), Søren Ryge Petersen (2013) og dette års prisvinder, kulturjournalist Lotte Thorsen. Schneur Rachlin kom og besøgte os. Hans mor, Rachel Rachlin, fik prisen i 1987.

Desuden Søren Sørensen, tidligere formand i Samrådet af de litterære selskaber i Danmark, Ken Hansen, forfatter og tidligere bestyrelsesmedlem, og æresmedlem og tidligere næstformand Henrik Munch. Formand for Thybomålet Christian Bo Hansen og folketingsmedlem Bertel Haarder kom og hilste på os. Alle disse besøg var vi glade for.

Vi fik også udenlandsk besøg. Dr. Reiner Po- garell, lingvist, ejerleder af firmaet Institut für Betriebslinguistik, og Per-Åke Lindblom, pensio- neret gymnasielærer i svensk. De repræsenterede Verein Deutsche Sprache og Språkförsvaret, vores samarbejdspartnere i udlandet.

En besøgende var ret ærgerlig over, at ordet vintertid er blevet almindeligt, for det er der jo

Blandt de mange gæster på Modersmål-Selskabets stand var Lotte Thorsen og hendes chef, Mette Davidsen-Nielsen, her sammen med formand Mette Bjørnvig Kaufmann og Lars Dannemand.

ikke noget, der hedder; det hedder almindelig tid til forskel fra sommertid.

Vi fik mange samtaler om det danske sprog, som vi værner om og udvikler i tråd med dansk kultur.

Tak til alle, der hjalp på standen eller i kulisserne.

Antal deltagere i alt på årets bogmesse:
35.716 mennesker.

Næste års bogmesse bliver dagene 16.-18.
november.

Ingrid Carlsen er bestyrelsesmedlem i Moders- mål-Selskabet og har igennem mange år været ansvarlig for Selskabets stand på BogForum.

Invitation til årbogspræsentation og afsked med Gerda Thastum Leffers

Modersmål-Selskabet inviterer hermed alle medlemmer og alle Gerdas samarbejdspartnere gennem tiden til årbogspræsentation og afsked med Gerda Thastum Leffers i Vartov torsdag den 14. december kl. 17.

Årbogen *Sproget i lyst og nød* præsenteres. Foreløbig har 8 bidragydere til årbogen givet tilsagn om at deltage. Adskillige vil holde et kort oplæg med en præsentation, uddybning eller perspektivering af deres indlæg.

Efter en pause, hvor Modersmål-Selskabet vil servere en let anretning og et glas vin, vil Modersmål-Selskabets formand Mette Bjørnvig Kaufmann sige nogle ord til Gerda Thastum Leffers, der var medstifter af Modersmål-Selskabet den 27. november 1979 og har siddet i bestyrelsen lige siden, heraf ti år som formand i 1990-2000.

Der vil også blive lejlighed til at sige nogle ord til Gerda. Der bliver mulighed for at købe årbogen *Sproget i lyst og nød* (se mere på goo.gl/N5gXax).

Vi tilstræber at være færdige med det officielle program kl. 19.

Tid 14. december 2017 kl. 17

Sted Vartov, Farvergade 27, 1463 København K
Vi vil sørge for, at der er tydelig skiltning eller hjælpere til at vise vej til det rigtige lokale

Æresgæster En række af årets bidragydere til årbogen

Medvirkende Modersmål-Selskabets bestyrelse
Årbogsudvalget

Særlig æresgæst Gerda Thastum Leffers m.fl.

Pris Gratis for Modersmål-Selskabets medlemmer og venner

Tilmelding Af hensyn til traktementet er tilmelding ønskelig på 21 860 864 eller sek@modersmaalselskabet.dk

Tilmeldingsfrist Torsdag den 7. december kl. 12

Følg med på Modersmål-Selskabets hjemmeside:
www.modersmaalselskabet.dk
Modersmål-Selskabets Facebook-side:
www.facebook.com/ModersmaalSelskabet

Arrangør Årbogsudvalget

AFSENDER
MODERSMÅL-SELKABET
c/o Anne Lisbeth Nielsen
Larslejsstræde 11
1451 København K

Returneres ved varig adresseændring

B